

De uitvinding van het Uiterwaardenmodel

Ontwikkeling van een eigentijds model ter verrijking van het cultuurlandschap.

door Hans Venhuizen en vele anderen

Voorwoord

Enkele jaren voordat een groot deel van de Nederlandse bevolking erachter kwam dat het poldermodel niet zaligmakend was, werd in Beuningen onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de Stichting van Weurt tot Deest het Uiterwaardenmodel door Hans Venhuizen ontwikkeld.

Een model waarin creatieve ideeën een kans kregen te ontkiemen en uit te groeien tot iets bijzonders, in plaats van alles in te dammen. Ongeveer twaalf jaar geleden ontstond in Beuningen het idee een kunstdijk onder het motto cultuur en natuur te maken in het heringerichte uiterwaardengebied. Een dijk met vaste kunstwerken en ruimte voor wisselexposities. In de vier dijkmagazijnen zou plek zijn voor kunst en educatie. Het eerste beeld zou dan met subsidie van de provincie geplaatst kunnen worden. De ideeën van de gemeente werden echter niet enthousiast ontvangen door de provinciale kunstcommissie.

Inmiddels heeft de gemeente op eigen kracht een groot deel van haar plannen voor kunstactiviteiten langs de dijk gerealiseerd. Onder de bezielende leiding van de provinciale ambtenaar Jan Kramer zijn we vervolgens verder gegaan met het idee een kunstwerk te maken waarvan van tevoren niet vast stond wat het zou worden. Uitgaande van de rivier, uiterwaarden en dijk als inspiratiebron.

Onder leiding van de Stichting van Weurt tot Deest is een groot aantal mensen bij dit Uiterwaardenmodel-kunstwerk betrokken geraakt. Er zijn ideeën verzameld en voorstellen ontwikkeld. Als een van de resultaten van het Uiterwaardenmodel is zelfs een ideeënmachine ontstaan: het spel *The making of...* In Winssen is het spel gespeeld voor de grootschalige ontzanding. Hier zijn veel ideeën uitgekomen. Ideeën die mij als wethouder ertoe brachten om mijn zienswijzen op verschillende onderdelen te herzien en bij te sturen.

Bij de afsluiting van dit kunstproject wil ik velen voor de enorme inzet in dit moeilijke proces bedanken; vooral de bestuursleden van de stichting. Ook de provincie Gelderland, de gemeente Beuningen, Projectbureau Belvedere, Prins Bernhard Cultuurfonds, Stichting VSB Fonds, Bouwfonds Cultuurfonds en Cultuurfonds Nederlandse Gemeenten die het financieel mogelijk hebben gemaakt ben ik dank verschuldigd. Allen hebben vertrouwen in een groep mensen en een idee gehad. Tot slot wil ik de hoop uitspreken dat een van de projectresultaten, de ideeënmachine *The making of...*, nog vaak gebruikt zal worden.

Guus van der Heiden

Van 1989 tot 2001 wethouder voor cultuur en ruimtelijke ordening van de gemeente Beuningen

Voorwoord

Het Gelderse landschap, of het nu gaat om de Veluwe bossen, het coulissenlandschap van de Achterhoek of dijken en de uiterwaarden van het rivierenland, is door mensen vormgegeven. Dat was vroeger zo, maar nu ook. Daarom is onze omgeving misschien wel de meest omvangrijke en zichtbare uiting van onze culturele identiteit.

Wat dit betreft zijn er de komende decennia, zeker in de gemeente Beuningen, weer heel wat 'cultuuruitingen' te verwachten. Woningbouw, ontzandingen, infrastructuur en bedrijventerreinen vragen steeds meer ruimte. En juist ruimte is in ons welvarende land in toenemende mate een schaars goed geworden. Daarom is het belangrijk dat we alles op alles zetten om hetgeen we - vaak onontkoombaar - moeten doen, zo goed en zo verantwoord mogelijk te doen.

Het uiterwaardenlandschap leert dat grootschalig ingrijpen niet per definitie leidt tot een verschraling van landschappelijke en culturele waarden. Het is zelfs zo dat de verschillen tussen natuurlijke processen én menselijk ingrijpen na verloop van tijd in onze beleving nauwelijks te onderscheiden zijn. De rivier, de gras- en rietlanden, de dijken en (zelfs) de steenfabrieken zijn allemaal onderdelen van het uiterwaardenlandschap dat wij juist als geheel zo waarderen.

Bij de gemeente Beuningen en de provincie Gelderland ontstond het plan om de ruimtelijke kwaliteit van dit gebied te versterken door het realiseren van een kunstwerk. Aanvankelijk dachten we aan een traditioneel kunstwerk, waarin de speciale relatie tussen het rivierenland en de mens werd verbeeld.

De Stichting van Weurt tot Deest kwam echter met een heel ander plan: *in plaats van een beeld moeten we verbeeldingskracht tot stand brengen*. Niet door het plaatsen van een kunstwerk, maar door het inzetten van de creativiteit van de kunstenaar, samen met de inwoners van Beuningen.

Het project dat tot stand kwam en waarvan deze publicatie het eindresultaat is, stimuleert de gezamenlijke creativiteit van Beuningen. Spel, het onverwachte, actie en interactie zijn kernbegrippen in het project dat Hans Venhuizen de laatste jaren met zo veel verve in Beuningen realiseerde.

De uitvinding van het Uiterwaardenmodel legt verbindingen. Tussen mensen onderling, tussen cultuurhistorie en hedendaagse kunst, tussen natuur en cultuur en tussen de kunstenaar en zijn publiek. De provincie Gelderland hecht veel waarde aan het totstandbrengen van deze dwarsverbanden. Hierdoor wordt de samenhang in alles wat ons bindt - onze cultuur - zichtbaar. Juist op het snijvlak van hetgeen verbonden wordt, ontstaan interessante ontwikkelingen. Niet voor niets hebben wij onze cultuurnota voor de jaren 2001/2004 als titel en motto *Verbindingen* gegeven!

Hans Esmeijer,
Gedeputeerde voor cultuur van de provincie Gelderland

Het project De uitvinding van het Uiterwaardenmodel werd ontwikkeld door Hans Venhuizen in opdracht van de Stichting van Weurt tot Deest en heeft van 2000 tot 2002 in een drietal fasen plaatsgevonden in de Gelderse gemeente Beuningen.

Wie de Waal vanaf Nijmegen in de richting van de Noordzee volgt, passeert tot Deest de dorpen Weurt, Beuningen, Ewijk en Winssen. Deze vier dorpen vormen samen de gemeente Beuningen en zijn gelegen in een landschap dat sterk wordt bepaald door de uiterwaarden.

De van oorsprong ruige uiterwaarden werden sinds de negentiende eeuw meer en meer gecultiveerd voor agrarisch en industrieel gebruik. Natuur werd vervangen door begraasbare weiden en steenfabrieken domineerden niet alleen de horizon maar ont deden de uiterwaarden tevens van de klei. Aangezet door het 'Plan Ooievaar' is de oorspronkelijke dynamiek in dit uiterwaardengebied de afgelopen twintig jaar hersteld, je zou zelfs kunnen zeggen dat de dynamiek in het gebied 'gemusealiseerd' is. In het begin van de jaren negentig - toen het herstel van de dynamiek ongeveer tien jaar gaande was - nam de wethouder van cultuur van de gemeente Beuningen het initiatief om een kunstproject te realiseren langs de dijk. Voor de beeldenroute langs de dijk die de gemeente in gedachten had werd door de provincie geen geld beschikbaar gesteld, wel voor een project waarin het zoeken naar een nieuwe rol voor kunst in het cultuurlandschap centraal zou staan. Met deze doelstelling werd in 1997 de Stichting van Weurt tot Deest opgericht.

Ondersteund door zowel provinciale als gemeentelijke gelden zijn er door de stichting ondertussen diverse projecten uitgevoerd waarbij een fundamentele dialoog tussen kunstenaar en het landschap in al haar facetten tot stand werd gebracht. De beeldende kunst wordt door de stichting daarbij nadrukkelijk opgevat als een interactief proces waaraan mensen van velerlei kunnen en met verschillende achtergronden hun bijdrage leveren. Het ontwikkelen van ideeën is hierbij minstens zo belangrijk als het ontwerpen van concrete beelden. Zo ook bij De uitvinding van het Uiterwaardenmodel, waar artistieke, bestuurlijke, communicatieve, sociale en ruimtelijke ordeningsaspecten in een interactief proces verbindingen zijn aangegaan. De uitvinding van het Uiterwaardenmodel is het laatste project van de stichting.

Uiterwaarden als metafoor

Geheel in de lijn van de doelstellingen van de Stichting van Weurt tot Deest kreeg Hans Venhuizen, die zichzelf 'conceptmanager' noemt, in het jaar 2000 de opdracht om een verbinding te maken tussen kunst en het uiterwaardenlandschap. Hans Venhuizen, drijvende kracht achter Bureau Venhuizen, zag echter vanuit zijn belangstelling voor ruimtelijke ordening meer aanleiding om zich te richten op het gebied achter de dijk. Dit, omdat de gemeente de komende jaren vele veranderingen te wachten staat op het gebied van ruimtelijke ordening. Zo is een driehonderd hectare groot gebied ten zuiden van het dorp Winssen aangewezen als locatie voor een zandafgraving. Verder zijn er plannen voor de bouw van een extra brug over de Waal, woningbouw in Ewijk, de uitbreiding van een bedrijventerrein, de realisatie van een 'landgoederenzone' en de aanleg van waterpartijen in de directe omgeving van het woongebied 'De Beuningse Plas'. Daarnaast zijn er grootschalige ruimtelijke ordeningsontwikkelingen in de aan Beuningen grenzende gemeentes die ook van grote invloed zijn. Hans Venhuizen bedacht het 'Uiterwaardenmodel' als methode om in dit dynamische gebied een project op te zetten dat, net als bij de vorming van uiterwaarden, gebaseerd is op een proces van voortdurende sedimentatie. Dit ontstaansconcept

werd omgezet in een model voor cultuurontwikkeling, te gebruiken voor het sedimenteren van de vruchtbare delen van de brede stroom voorbijtrekkende cultuur.

De gereedschappen

Een van de gereedschappen van het Uiterwaardenmodel is het organiseren van bijeenkomsten, zogenaamde Sessies, waarin overheid, burgers en deskundigen op velerlei gebied, worden samengebracht om met elkaar over specifieke situaties en ontwikkelingen te praten. Door zoveel mogelijk mensen samen te brengen die allen op een verschillende manier vakkundig zijn over het vastgestelde thema kan er een grote hoeveelheid uiteenlopende informatie verzameld worden. Hierdoor raken de deelnemers geïnformeerd over uiteenlopende facetten van het onderwerp. Dit geldt ook voor de conceptmanager, voor wie het verzamelen van zoveel mogelijk informatie bovendien van groot belang is bij de verdere uitwerking van het thema van een sessie. Niet alleen de uiteenlopende achtergronden van de deelnemers zijn daarom van belang, maar ook de frequentie van de sessies.

Een ander belangrijk gereedschap is de tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel speciaal door Bureau Venhuizen ontwikkelde ideemachine getiteld The making of... The making of... is een serieuze spelvorm waarin bestuurders en bewoners van een gebied, al dan niet opnieuw in combinatie met deskundigen, worden aangezet tot het bedenken van innovatieve plannen voor allerlei vraagstukken op het gebied van ruimtelijke ordening.

Beide gereedschappen hebben twee belangrijke kenmerken: ze hebben een interdisciplinair karakter en spelen een verbindende rol tussen de zogenaamde *Top-down* en *Bottom-up* planning. *Top-down* planning wordt van bovenaf opgelegd; bij de momenteel in opmars zijnde *Bottom-up* benadering is vooral aandacht voor de landschapsbeleving van de bewoners van een gebied. Venhuizen is van mening dat beide benaderingen uiteindelijk niet zonder elkaar kunnen en heeft met het Uiterwaardenmodel een methode ontwikkeld waarin enerzijds van diverse zijden informatie wordt verzameld en kwaliteiten worden vastgesteld en waarin anderzijds plannenmakers, vormgevers en bestuurders op optimale wijze met deze gegevens worden geconfronteerd. Hiermee grijpen de beide benaderingen als het ware in elkaar. Dit heeft een geconcentreerde vorm gekregen in het ideeënspeel, waarin de gevonden gegevens worden aangeboden en de deelnemers tegelijkertijd gedwongen worden zich intensief met (combinaties) van deze informatie uiteen te zetten.

Het is kenmerkend voor de werkwijze van Hans Venhuizen om anderen te betrekken, niet alleen bij het verzamelen van kwaliteiten, maar ook bij een eventuele meer concrete uitwerking van bepaalde concepten. Zo zijn tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel bepaalde opdrachten aan derden, bijvoorbeeld kunstenaars en architecten, gegeven. Zij werden gevraagd om onderzoeksresultaten die betrekking hadden op een bepaald thema in het gebied te vertalen in bijvoorbeeld een visualisatie of een praktische uitwerking.

De conceptmanager

Hoewel de titel van het project, De uitvinding van het Uiterwaardenmodel, wellicht iets anders doet vermoeden, is de methode die eraan ten grondslag ligt karakteristiek voor de werkwijze die 'conceptmanager' Hans Venhuizen al langere tijd hanteert.

Venhuizen, die altijd al een sterke interesse aan de dag heeft gelegd voor ruimtelijke ordening, heeft in Arnhem een studie 'Kunst en Openbare Ruimte' gevolgd. Aanvankelijk verbeeldde hij zijn waarnemingen en visies in zogenaamde denkmogeligheden, waarin hij zijn antwoorden op ruimtelijke orderingsvraagstukken op sculp-

turale wijze uitwerkte. Sinds enige jaren maakt hij in het geheel geen kunstobjecten meer, maar is hij zich meer en meer gaan toeleggen op het ontwerpen van processen waardoor identiteit eerder 'veroorzaakt' dan vormgegeven wordt. Zoals architect/onderzoeker Paul Meurs het uitdrukt: "Venhuizen tracht vanuit een kritische reflectie betekenis aan de stad of het landschap 'toe te voegen' en daarmee een willekeurige plek in een specifieke plaats te veranderen."¹

Vanuit deze werkwijze wordt niet zozeer geprobeerd om een min of meer willekeurig imago aan een plek te verbinden, maar gaat het om het stimuleren van een meerwaarde die als cultuurhistorische kwaliteit aanwezig is en die zich in het proces van bouwen, bewonen en beleven geleidelijk ontwikkelt. De conceptmanager verzamelt informatie, optimaliseert en filtert deze en voegt ook interpretaties toe. Hij zorgt ervoor dat de thema's die in een bepaald gebied spelen duidelijk worden. Op deze elementen wordt gedurende het proces van het project doorgewerkt. De conceptmanager registreert dus niet enkel, maar regisseert ook.

¹ Paul Meurs, 'Opportunisme en Verpretparking' in: *Venhuizen Conceptmanagement / Art and Urbanism*. Shared Authorship, p. 30.

De kunst van regels

De meerwaarde waarover in het bovenstaande gesproken wordt en die als cultuuractuele en -historische kwaliteit reeds in een gebied aanwezig is, wordt door Hans Venhuizen op een zeer specifieke wijze gestimuleerd. Deze werkwijze hangt nauw samen met zijn visie op de manier waarop er omgegaan wordt met nieuwe ontwikkelingen in een bestaand landschap.

In Nederland wordt ruimtelijke ordening veelal gebaseerd op een welhaast olympisch vooruitgangstreven: 'Beter-Sneller-Meer', zoals Venhuizen het uitdrukt. Gelet op de intensieve mate waarin er al van het Nederlands grondgebied gebruik wordt gemaakt houdt dit in dat de komst van een nieuwe werkplek of de aanleg van een snellere verbinding vrijwel altijd ten koste zal gaan van bijvoorbeeld het woongeluk of recreatieplezier van een aantal mensen. Op zich geen probleem, zo stelt Venhuizen, indien we ervan uitgaan dat het belang van velen het verlies van een enkeling rechtvaardigt. De vraag is echter: op welke wijze wordt een nieuw element in een bestaand landschap gevoegd?

Dit kan gebeuren door een nieuw element als het ware te parachuteren in een bepaald gebied. In dat geval wordt geen moeite gedaan om het nieuwe element wat betreft vormgeving en identiteit aan te passen aan dat van het bestaand landschap. De aandacht is volledig gericht op het nieuwe waarvoor het bestaand landschap, ongeacht de eigen kwaliteiten, plaats inruimt. Als andere uiterste kan er voor gekozen worden om het nieuwe element zo op te nemen in het bestaand landschap dat het optimaal aansluit bij de bestaande situatie. Hierdoor dreigt het nieuwe de eigen identiteit te verliezen en te verdwijnen in wat er al was. Beide benaderingswijzen stuiten op problemen. In de eerste methode is geen oog voor het bestaand landschap en in de tweede methode worden juist de mogelijkheden van de identiteit van het nieuwe onvoldoende benut.

Om een meer duurzame oplossing van vraagstukken van ruimtelijke ordening te bewerkstelligen moeten ambitie en aspecten uit de bestaande situatie elkaar daarom treffen in een optimaal knooppunt. Om dit bereiken gaat Hans Venhuizen op zoek naar de sporen die in het landschap zijn achtergelaten en die tot bepaalde landschappelijk culturele karakteristieken hebben geleid en die als het ware ontrafeld moeten worden. Hierbij gaat het hem niet zozeer om de sporen zelf, maar om het blootleggen van de dynamieken, de 'regels' die deze sporen op een bepaalde plaats op een bepaald moment hebben veroorzaakt. Deze regels, bevrijd van de vorm die ze op een zeker moment gekregen hebben, worden vervolgens omgevormd

naar de actualiteit en ingezet bij de implementatie van nieuwe ambities. De continuïteit zit in het opnieuw inzetten van regels en niet louter in het respecteren van de resultaten van deze regels uit het verleden. De crux is niet voortdurend iets nieuws te bedenken, maar een bestaande situatie uiteen te rafelen en de ingrediënten aan te passen aan de actuele context, zodat oud en nieuw opnieuw met elkaar verbonden worden.

Deze gedachte is ook terug te vinden in 'Amfibisch Wonen', een eerder project van Bureau Venhuizen dat de kwaliteiten van Gouda en het Groene Hart als uitgangspunt had. Dit gebied wordt duidelijk gekenmerkt door een overheersende aanwezigheid van water, die de bodemgesteldheid in sterke mate bepaalt. Sporen van de beheersing van het water, zoals het typische polderlandschap, de dijken en hun bebouwing en alle vormen van historische techniek die met bemaling van doen hebben, vormen onmiskenbaar de hoofdmoot van de culturele identiteit van dit gebied. In de meest recent gebouwde woongebieden is het fenomeen water echter op welhaast ridicule wijze gethematiseerd in brug- en zelfs vuurtorenwoningen die in serie worden geproduceerd. Deze quasi-historische illustraties laten de werkelijke en nog steeds actuele dynamiek van het water in dit landschap volledig buiten beschouwing. Daarom initieerde Bureau Venhuizen voor deze situatie het project 'Amfibisch Wonen', dat via een ontwerpprijsvraag en diverse uitgewerkte ontwerpen op locatie, haar weg vond naar zowel beleidsmakers, ontwikkelaars als ontwerpers. In het concept van dit project staat de gedachte centraal dat de waterrijke situatie in en rond Gouda alleen werkelijk beheerst kan worden door de aanwezigheid van water niet te ontkennen of te illustreren, maar door haar dynamiek optimaal te benutten.

Met de inzet van het Uiterwaardenmodel is het mogelijk om factoren aan het planningsproces toe te voegen die zich doorgaans maar moeizaam een plaats weten te veroveren in ruimtelijke ordeningsprojecten. De manier waarop deze factoren ingebracht worden in het planningsproces brengt dynamiek in de veelal naar vaste eindbeelden strevende ruimtelijke ordening.

Omdat moeilijk op voorhand aan te wijzen is welke factoren in het cultuurlandschap in staat zullen zijn sturing te geven aan de ruimtelijke ontwikkelingen, moet bij een project breed ingezet worden. Dit is tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel gebeurd door het laten plaatsvinden van de al genoemde fases van onderzoek, sessies en opdrachten. Hierdoor is een beeld ontstaan van het culturele programma van het gebied en zijn er een aantal regels zichtbaar geworden. Het uitfilteren van deze sturende regels is het resultaat van een zorgvuldig uitgevoerd proces met medewerking van de meest uiteenlopende mensen. De 'hand' van de conceptmanager is in dit proces van doorslaggevend belang en daarmee blijft het ook een ontwerpproces.

Het project wordt gekenmerkt door een procesmatige aanpak, door het ontwikkelen van vele stappen, die allen voor een groot deel gebaseerd zijn op resultaten van voorgaande fasen. In deze publicatie is te volgen hoe vanuit de onderzoeksfase een drietal thema's is gefilterd, hoe die thema's vervolgens in drie sessies zijn uitgewerkt en hoe de resultaten hiervan vervolgens zijn geformuleerd zodat ze een sturende rol kunnen spelen bij toekomstige ruimtelijk-culturele ambities. De uitvinding van het Uiterwaardenmodel begint met een onderzoeksfase. In deze fase wordt een decor zichtbaar waarbinnen de cultuurkwaliteiten zich bevinden en tekenen zich langzaam de eerste contouren af van een aantal thema's die in het gebied van Weurt tot Deest spelen.

**VOORONDERZOEK
PEILLING EN
RECHERCHE**

DE WENS VAN WEURT TOT DEEST

Wat via Jomanda mag gebeuren!

Dat mensen zichzelf leren kennen en verantwoordelijkheid leren nemen.

Dat de wortels van de christelijk-joodse cultuur in de samenleving mogen behouden blijven, maar ook waarden en normen die gericht zijn op liefde, verdraagzaamheid en zorg voor elkaar.

De kleur van ons huurhuis:

de appelblauweegroene kleur mag er af en liefst een wat neutralere tint erop.

Graag in de herfst bladkorven, zoals in de gemeente Wijchen.

Wij hebben 20 bomen voor de deur staan en dus veel last van het blad in de herfst.

En van vuil op straat.

En graag wat minder rommel op straat.

We hebben meer discipline nodig, en veel strengere straffen.

Geef ons een goedoptredende hondenwacht, die constant rondrijdt.

Dan zijn we verlost van loslopende, overal poepende honden.

Ik wordt er strontziek van.

Dat de huidige minister van cultuur mag ophoepelen.

En ook deze regering, want die komt alleen op voor dingen die niet belangrijk zijn.

Dat de luchtmacht zal stoppen met vlieg oefeningen boven ons gebied

en dat we ophouden met varkens, kippen en koeien niet-biologisch te telen.

En dat er wat aan Shell gedaan wordt,

en aan ons uitzicht op de Eponcentrale.

Dat roestige kunstwerken zullen verdwijnen en de kunst verplaatst wordt naar het crematorium.

We zouden ook de grote bomen op het Jonkershof voor ons huis gaarne zien verdwijnen.

Ze nemen veel licht weg en dan kan er ook een taxi en een ambulance tot aan de deur komen.

In plaats van vuilniszakken, willen we kliko's.

Maar liefst van al een duo-kliko-bak. Aan de ene kant groen en aan de andere kant restafval.

En iedere week ophalen.

Afschaffing van de BTW.

Het grasveld en de struiken, die moeten behouden blijven,

het is lekker groen en leuk voor de kinderen.

Dat de natuur, de geschiedenis en de cultuur mogen samengebracht worden in één groot museum (het nieuwe scoutinggebouw kan hiervoor gebruikt worden).

En de populieren in de Raaghe moeten weg: we zijn geen buitengebied.

Dat KAN in rook mag opgaan.

Samen met het Gemeentebestuur van Beuningen

(het zijn nu eenmaal amateurs).

Maar wat ik ook op schrijf, het helpt toch niets,

want jullie hebben een goede paperversnipperaar.

Maar geef me in ieder geval schoon en betaalbaar water – en optredens van bekende artiesten.

En een minder tendensieuzere vorm van opinieonderzoek.

En 30 km/u zones.

En minder agressie in het verkeer.

En laat de hangjongeren ophoepelen.

En zon, veel meer zon.

Maar helaas, kan dit voor ons kikkerlandje geregeld worden?

En wat meer winkels.

En een theater, of zo iets.

Voor de rest ben ik tevreden en zou het dus niet meer weten.

DE PEILING VAN WEURT TOT DEEST

In juni 2000 werd door de stichting van Weurt tot Deest een peiling gehouden. De bevolking kon op verschillende niveaus opmerkingen geven over de leefomgeving. Zo waren er drie schiedniveau's: de eigen straat, de straat en heel Nederland. Sommige opmerkingen waren heel abstract, andere waren juist heel concreet. De antwoorden geven ons ook een goed beeld van wat er in een Weurt tot Deest leeft: de natuur wordt erg gewaardeerd, je woont in een Weurt tot Deest voor de rust en voor haar landelijke karakter, etc. etc. Waar veel opmerkingen zijn ingesloten, zoals de vraag naar meer woningen in woonwijken, terwijl er ook gevraagd wordt naar het behoud van het dorpse karakter. Het moet dus voor een belangrijke discussie gezacht worden. Alle opmerkingen zijn inmiddels verwerkt in samenvatting op deze poster. De colleges tonen aan van Weurt tot Deest er zit stof voor de ogen van haar bewoners. De onderschriften tonen enkele voorbeelden van de gemaakte opmerkingen.

Met de reacties van de peiling gaan we in januari 2001 aan de slag. In drie sessies willen we samen met zowel bewoners als externe deskundigen zoeken naar thema's die uit de peiling voortkomen. Zo zal er mogelijk worden naar hoe we inwoners kunnen leren, wat er gedaan kan worden met landbouw op straat en wat de identiteit is van het gebied. De drie sessies zullen we periodiek voor besprekingen voor van Weurt tot Deest. We kijken wat we met de reacties van de peiling kunnen en het welke perspectief op ontwikkeling geven. De sessies zullen resulteren in presentaties en publicaties in het najaar van 2000.

Met 4 participaties aan één van de sessies, één kaart o zijn aanmelden bij = stichting van Weurt tot Deest = Gemeente Beuningen = Antwoordnummer 76 = 6000 BC = Beuningen *

II Beuningen, de verschillende fases van dorpen in een proces van verandering.

Door: Heitor Frúgoli Jr., sociaal wetenschapper, master in de antropologie en doctor in de sociologie, verbonden aan de Universiteit van São Paulo in Brazilië.

Dit is het verslag van een verkenning in het Nederlandse Beuningen bij Nijmegen, gedurende een hectische week vol afspraken en ontmoetingen. Hoewel het bezoek zeer intens was, is er van een diepgravend onderzoek geen sprake omdat een grondige antropologische analyse immers alleen op langdurige observaties kan worden gebaseerd, waarin vele kenmerken van een gemeenschap en een keur aan aspecten uit het dagelijkse leven aan bod komen. Toch was het mogelijk om via de contacten met individuen van verschillende groepen en instellingen een redelijke basiskennis over de realiteit te krijgen, die verder reikt dan de eerste indruk van een buitenstaander uit een ver land.¹

Dit essay is door de redactie, met goedkeuring van de auteur ingekort. De originele, langere versie kunt u vinden op www.uitwaardenmodel.nl

De gemeente Beuningen is een van oorsprong agrarisch gebied met een kleine concentratie huizen, dat tegenwoordig gekenmerkt wordt door een duidelijk proces van suburbanisatie. Dit leidt tot wijzigingen in het landschap en in de samenstelling van de bevolking. Als gevolg hiervan treden ook veranderingen op in de beeldvorming en de sociale organisatie van Beuningen.

De vier dorpen Weurt, Beuningen, Ewijk en Winssen, die samen de gemeente Beuningen vormen, telden in 1980 samen 16.000 inwoners. In elk huis woonden gemiddeld vijf personen en er waren naar schatting tweehonderd boerenbedrijven. In twintig jaar tijd is de bevolking met meer dan zestig procent gegroeid, er zijn nu 26.000 inwoners en in elk huis wonen gemiddeld nog maar 2,5 personen. Dat betekent dat het aantal woningen met ruim driehonderd procent is gestegen.

Tegelijkertijd liep, mede vanwege de dorpsuitbreidingen, het aantal boerenbedrijven terug tot ongeveer vijftig. Deze kampen met de gevolgen van de ene landbouwcrisis na de andere en zijn afhankelijk geworden van subsidies van de overheid.²

Er zijn ook andere tekenen die wijzen op een groeiende (sub)urbanisatie in de gemeente Beuningen, zoals het verdwijnen van aloude sociale netwerken en sociale verbanden. Uit ontmoetingen met de plaatselijke Stichting Sociaal Cultureel Werk bleek bijvoorbeeld dat het lastig is om nog activiteiten te bedenken die de algemene behoeften van de bevolking dekken. Dit komt doordat er steeds meer tegengestelde belangen en interessen zijn, een karakteristieke eigenschap van een stedelijke omgeving. De criminaliteitscijfers zijn weliswaar laag, maar vertonen wel een geleidelijk stijgende tendens. Ook het aantal aangiften bij de politie groeit, mede doordat de sociale controle die in de hechte gemeenschap was gewaarborgd tegenwoordig nauwelijks meer bestaat.³

Het dorp Weurt heeft eigenlijk al een volledig stedelijke context, het grenst aan Nijmegen, slechts gescheiden door een industriegebied en het Waalkanaal, waar vaak gevaarlijke stoffen door worden gevaren. Een onderzoek van GroenLinks heeft aangetoond dat tachtig procent van de bevolking last heeft van de stank van de industrie. Aan deze toestand dankt Weurt zijn status van 'onmogelijk dorp'. Het dorp Beuningen heeft het grootste gedeelte van de bevolkingsgroei van de gemeente opgevangen. Twintig jaar terug bouwde de overheid hier duizenden huizen, bestemd voor mensen uit de lagere inkomensgroepen uit Nijmegen. Vanaf toen moest de 'autochtone' bevolking samenleven met 'import' uit de stad.

De laatste jaren is in Nederland een nieuwe groeicyclus met een andere dynamiek ingezet. De rol van de overheid in de huisvesting is afgenomen, ten gunste van het particuliere initiatief, vooral van projectontwikkelaars. De nieuwbouwhuizen van nu zijn fors duurder en mikken op hoge inkomens.⁴

Sinds de aanleg van de woonwijken 'De Haaghe', 'Den Balmerd' en 'De Beuningse Plas' vanaf 1990, kent Beuningen een sterke instroom van een welvarende middenklasse, die voor tachtig procent afkomstig is uit de regio Nijmegen en voor de rest uit een gebied met een straal van wel vijftig kilometer. Deze nieuwe groep bewoners, die zeventig procent van de nieuwbouw van de laatste tien jaar in de gemeente bevolkt, is verantwoordelijk voor een reeks sociale veranderingen in het dorp en voor het ontstaan van nieuwe sociale netwerken.⁵

Heitor Frúgoli Jr. in de wijk 'De Beuningse Plas'.

Hoewel de sociale en economische verschillen tussen de recente nieuwkomers en de bestaande bevolking niet zo schokkend zijn als bijvoorbeeld in Brazilië, bestaat er in Beuningen nauwelijks sociale interactie tussen beide groepen. Volgens sommige dorpsbewoners hebben de nieuwe bewoners geen enkel gevoel voor de geschiedenis en het landschap van de streek; terwijl de verbondenheid met plaatselijke omstandigheden vanouds een essentieel aspect van gemeenschappen is, zeker in Nederland met zijn eeuwenlange strijd tegen het water. Zo ontstaat er een nieuwe elite die minder affiniteit heeft met het dorp of die, volgens anderen, simpelweg geen tijd heeft om zich hierom te bekommeren. De nieuwe elite van Beuningen werkt grotendeels in Nijmegen en gebruikt de woonplaats als slaapstad.⁶ De weekenden worden thuis of met recreatie in en om het dorp doorgebracht. Beuningen kan derhalve ook als ontspanstad worden aangeduid, maar deze kwalificatie moet nog verder onderzocht worden.

De meest recente nieuwkomers in Beuningen zien het zelf trouwens enigszins anders. Volgens een woordvoerder van de bewoners uit de nieuwbouwwijk 'De Beuningse Plas', bestond er in 1997, toen de eerste woningen in gebruik werden genomen, behoefte aan een bewonersorganisatie om de interne banden te versterken en gezamenlijk een reeks verbeteringen tot stand te brengen. Dit leidde tot de oprichting van een comité van 222 bewoners. Een tijdlang waren ongeveer 25 mensen zeer actief voor hun buurt, sindsdien is hun energie wat weggeëbd. Het lijkt of er nu een soort minimale sociale cohesie tussen de bewoners in de wijk bestaat; van een mobilisatie van de buurt is alleen nog sprake wanneer hun eigenbelang op het spel

staat, bijvoorbeeld door het voornemen om een recreatievoorziening aan de overkant van 'De Beuningse Plas' te realiseren.

Voor zover ik tijdens mijn korte verblijf in Beuningen heb kunnen vaststellen, bestaat er niet dezelfde graad van cohesie tussen de mensen die zich hier eerder vestigden. Sommige bewoners zijn zeer begaan met de geschiedenis van de streek en laten zich kritisch uit over de recente ontwikkelingen. Anderen wijzen op het ontbreken van een duidelijk debat over de richting waarin het dorp zich ontwikkelt en betreuren het geleidelijke verdwijnen van de open ruimte en de openbare ruimte. Ook wordt de noodzaak gevoeld om landschap en milieu als meer te zien dan alleen een consumptiegoed voor recreatie en natuurbeleving.

Tot slot merkte ik dat er wordt geklaagd dat het lokale bestuur afhankelijk is geworden van de initiatieven van projectontwikkelaars.⁷ Al deze thema's worden evenwel niet vertaald in heldere politieke standpunten, vanwege de lage graad van (politieke) organisatie in de gemeente. Soms is er een plotselinge mobilisatie van de bevolking vanwege bedreigende ontwikkelingen, zoals de voorgenomen zandwinning die twee jaar geleden leidde tot de oprichting van een werkgroep van acht bewoners die zestig families vertegenwoordigen. Dergelijke initiatieven zijn echter incidenteel van aard.

Terwijl de traditionele bewoners en de met het dorp begane nieuwkomers er niet in slagen zich over hun geschillen heen te zetten en de krachten te bundelen, lijken de overheid en het gemeentebestuur op hun beurt slechts gericht op het faciliteren van nieuwe onroerend goed ontwikkeling, onder meer door de aanleg van de benodigde

infrastructuur. Van de ambitie om werkgelegenheid te creëren met woonwerkwoonings zullen vooral de recente nieuwkomers profiteren, waardoor de sociale tegenstellingen in het dorp eerder verder zullen worden vergroot.⁸

Zo voltrekt zich in Beuningen een snelle verandering, waarbij het landelijk karakter plaats maakt voor een stedelijke context, de invloed van de overheid vermindert en de marktpartijen macht winnen. De nieuwste bewoners trekken het meeste profijt van deze ontwikkeling en uitgerend zij hebben zich het beste georganiseerd om hun belangen bij de overheid veilig te stellen, terwijl bij de totstandkoming van de wijken waarin zij wonen al veel aandacht is besteed aan de kwaliteit van de leefomgeving. Wat betreft de al langer bestaande groepen en instellingen in Beuningen is er enerzijds een nostalgie te bespeuren naar een gemeenschapszin die, als hij ooit al als zodanig bestaan heeft, vandaag de dag zeker niet meer bestaat. Anderzijds zorgen tal van interne tegenstellingen tussen de al langer in het dorp bestaande groepen dat wensen en waarden niet vertaald worden in heldere termen en concrete plannen.

Wellicht kan het project De uitvinding van het Uiterwaardenmodel de mogelijkheid bieden om de verschillende diagnoses en alternatieven voor de streek rondom Beuningen bijeen te brengen en te zoeken naar gemeenschappelijke standpunten in plaats van geschilpunten. Wie weet kan het idee om de dorpsgemeenschap met zijn eigen identiteit

te 'redden', typisch voor de meer traditionele opstelling en gestoeld op een tegenwoordig onbereikbaar droombeeld, worden vervangen door het idee om een moderne dorpsgemeenschap te vormen, met een betere onderlinge communicatie en een debat over de bestaande tegenstellingen. Alleen zo kunnen de symbolische muren worden geslecht die kenmerkend zijn voor de gesegregeerde samenleving die zich op dit moment in Beuningen geleidelijk lijkt te vormen.

Met dank aan Hans Venhuizen en Maureen Timmermans (Bureau Venhuizen), Piet Snellaars (Stichting van Weurt tot Deest) en diens echtgenote Fien, Paul Meurs (voor de vertaling van deze tekst uit het Portugees), John Spindler (voor zijn hulp bij het Engels), iedereen die werd geïnterviewd, Ramona van de Stichting Vluchtelingen Beuningen en de kunstenaar Huub Kortekaas te Winsen.

noten

1 Geplaatst in het historisch perspectief van Europese antropologen die hun licht lieten schijnen op de koloniën en de perifere landen is het curieus om als Braziliaans antropoloog de Nederlandse context in ogenschouw te nemen. Wellicht is de uitnodiging aan mij te plaatsen in de traditie van culturele uitwisselingen in Nederland.

2 Interview met de wethouder van Cultuur en Ruimtelijke Ordening, Guus van der Heijden (CDA), op 26 maart 2001.

3 Interview met Joop Seerden, chef politiecorps van Beuningen, op 29 maart 2001.

4 Van Dijk, H., 'Emancipação. Do movimento ao mercado. Ativismo e consumismo a partir de 1968' in: *Além do modernismo. Três momentos da arqui-*

tetura do pós-guerra na Holanda. 4 Bienal Internacional de Arquitetura em São Paulo 1999, p. 9-10.

5 Gegevens afkomstig van interview met Piet Snellaars, directeur van de sector Grondgebied in de gemeente Beuningen en secretaris van de Stichting van Weurt tot Deest, op 26 maart 2001; en interview met Robert Merks, woordvoerder van de bewoners in de nieuwbouwwijk, op 28 maart 2001; en

interview met Franz Houben, plaatselijke voorzitter van GroenLinks, op 29 maart 2001.

6 Interview met Ekko Smith, woordvoerder van een groep bewoners in de recente nieuwbouwwijken van Beuningen, op 28 maart 2001; en interview met Will Reichelt, van de Stichting Sociaal Cultureel Werk, op 29 maart 2001, en interview met Snellaars, cit.

7 Interview met Smith, cit. Alleen

een potentiële ramp, zoals gebeurde met de extreem hoge waterstanden in 1996, lijkt de nieuwe bewoners werkelijk te mobiliseren voor milieuthema's, terwijl deze bezorgdheid permanent zou moeten zijn.

8 Interviews met Snellaars, cit., interview met met Guido Woutersen, planoloog van de Dienst Ruimtelijke Ordening in Beuningen, op 28 maart 2001 en Van der Heijden, cit.

III Destillaat

Uit het vooronderzoek is door de conceptmanager een drietal concrete onderwerpen gefilterd. Ten eerste werd een actueel fenomeen opgemerkt dat verder reikt dan de gemeentegrenzen. Het door de overheid garanderen van een zo groot mogelijke levenskwaliteit voor zoveel mogelijk mensen, een van de verdiensten van de verzorgingsstaat, heeft een nadeel: bij een brede laag van de bevolking heeft dit beleid een hoge mate van afhankelijkheid tot gevolg gehad. Nu de overheid steeds meer terugtreedt, komt de verantwoordelijkheid voor die verzorging steeds meer voor rekening van de burger zelf. Het oefenen van de innovatieve geest werd als mogelijke aanzet gezien tot versterking van de onafhankelijkheid van de burger. Hierdoor werd een eerste thema geboren: Innovatief Leven, of versterking door verschraling.

Ten tweede werd in het gebied een vuilproblematiek gesignaleerd die zich op meerdere niveaus afspeelt. Zo zijn er bijvoorbeeld relatief veel industrieterreinen binnen de gemeente en staat er bovendien nog een afvalverbrandingscentrale. Daarnaast wordt er door de bevolking veel geklaagd over zoiets banaals als hondenpoep. Dit scala aan groot- en kleinschalige vervuiling, werd vertaald naar het thema Van Dirt tot Waste.

Als derde viel het identiteitsbesef van de bewoners in het steeds meer verstedelijkt gebied van Weurt tot Deest op. Dit lijkt gekenmerkt te worden door een zekere tegenstrijdigheid: men heeft het verlangen om landelijk te wonen én om tegelijkertijd alle stedelijke voorzieningen bij de hand te hebben. Het derde onderwerp kreeg dan ook als titel Identiteit versus Imago.

De verdere opbouw van het project is gestoeld op deze drie thema's. De volgende drie hoofdstukken beginnen daarom steeds met een uitgebreidere beschrijving van de onderwerpen en bevatten de belangrijkste resultaten van de sessies die met bewoners, kunstenaars, deskundigen en bestuurders van het gebied werden gehouden. Daarnaast wordt elk thema geïllustreerd met een voorstel dat bedacht werd door studenten gedurende een projectweek in Beuningen. Een groep studenten kunst en openbare ruimte, architectuur, landschapsarchitectuur en sociale wetenschappen, afkomstig uit Nederland, Zwitserland, Polen en Noorwegen kwam hier samen om de onderwerpen nader te onderzoeken.

De drie hoofdstukken hebben ieder een tweede deel, waarin vervolprojecten aan bod komen die gebaseerd zijn op bepaalde uitkomsten van de sessies. Deze vervolgdelen bestaan uit een bijdrage van beeldend en schrijvend kunstenaar Sjaak Langenberg en fotografe Annet Delfgaauw, een onderzoek van de organisatie Recyclicity en het deelproject Nieuw Erfgoed dat door Bureau Venhuizen zelf werd uitgewerkt.

SESSIE 1 INNOVATIEF LEVEN, OF VERSTERKING DOOR VERSCHRALING

Billboard-project,
juli 2001.

I

De verzorgingsstaat bracht onder meer het beleid voort dat het garanderen van een zo groot mogelijke levenskwaliteit voor zoveel mogelijk mensen inhield. Dit heeft bij veel mensen geleid tot een hoge mate van afhankelijkheid van de overheid. Tijdens de sessie *Innovatief Leven* werd er gespeurd naar mogelijkheden waarmee mensen zelf meer invloed kunnen uitoefenen op hun leefomgeving. Dat dit in de dynamiek van de verzorgingsstaat niet altijd makkelijk is, bewijst een krantenartikel uit *de Volkskrant* van vijf augustus 1998, waarin verslag wordt gedaan van een broer en een zus die samen in een golfplaten onderkomen wonen. De gemeente gaf het tweetal een caravan cadeau en de burgemeester vertelde hen waarom hij wenste dat ze proper gingen wonen. Hij wilde voorkomen dat een van de twee bij eventuele zware vorst dood gevonden zou worden, omdat dan met opgestoken vinger bij hem verantwoordelijkheid gevraagd zou gaan worden. De genereuze geste van de gemeente mocht echter niet baten. Broer en zus lieten de caravan onaangeroerd op hun erf staan en volhardden in hun eigen leefwijze door het pleidooi van de burgemeester te beantwoorden met enkel zwijgen.

Zwijgen is één manier om te trachten invloed uit te oefenen op de eigen leefomgeving, een andere mogelijkheid om dit te bereiken is door hard te wer-

ken. De heer van Gemert bijvoorbeeld, een actief lid van de Beuningse gemeenschap, zo bleek tijdens het vooronderzoek, zorgt er door hard werken zelf voor verzekerd te zijn van verzorging in de toekomst. Hoewel hij al sinds 1968 gebruik maakt van de WAO werkt hij elke dag als vrijwilliger. Hij voorziet zichzelf op deze wijze dus niet zozeer van een financiële reserve, als wel van een sociaal vangnet. Zijn handelswijze komt voort uit de gedachte – die gesterkt is door zijn arme jeugd als molenaarszoon – dat men zich kan verzekeren van hulp van anderen door zich ook zelf hulpvaardig op te stellen. Dit voorbeeld illustreert dat het succes van de verzorgingsstaat de noodzaak voor sociale contacten gedeeltelijk heeft weggenomen: verschraling door versterking.

Hoe omgekeerd verschraling op een meer letterlijke manier tot versterking heeft geleid toont het verhaal van een medewerker van Rijkswaterstaat. Hij sprak over de manier waarop de begroeiing op de dijken in het uiterwaardenlandschap haar versterkende functie heeft herkreten. Het gras op de dijken, dat ervoor moet zorgen dat met hoogwater door golfslag de dijk niet afkalft, is in de loop van de vorige eeuw steeds meer veredeld. Hierdoor wortelde de grasmat nog maar op één diepte en had daarmee feitelijk nagenoeg geen versterkende functie meer. De remedie hiertegen wordt verschraling genoemd. Door niet meer te mesten en het gemeai-de gras weg te halen ontstond een meer diverse begroeiing, die op veel meer dieptes wortelde.

Tijdens de sessie *Innovatief Leven* werd gekeken wat de middelen zijn die kunnen leiden tot mogelijkheden waarmee mensen meer invloed kunnen uitoefenen op hun leefomgeving, zoals het denken via innovatieve omkeringen. Deze wijze van denken (een voorbeeld waar sessiedeelnemer Sjaak Langenberg mee kwam: 'bekijk je leefomgeving alsof je op vakantie bent') levert vaak een frisse kijk op situaties op, die ervoor kan zorgen dat innovatieve ideeën ontstaan. Ook kwamen tijdens de sessie elementen die een innovatieve leefwijze juist in de weg staan aan de orde. De bestuurlijke situatie in Beuningen bleek een belangrijk gesprekspunt. Door de deelnemers van de sessie werd gewezen op de door hen gevoelde kloof tussen burgers en bestuurders. Ook waren ze het er unaniem over eens dat de uitvoering, zo niet zelfs de totstandkoming van innovatieve ideeën maar moeilijk plaats kan vinden als er teveel (bureaucratische) beperkingen en regels zijn. Vanuit deze gedachte werd onder andere het idee geboren om een vrijplaats in de gemeente te creëren.

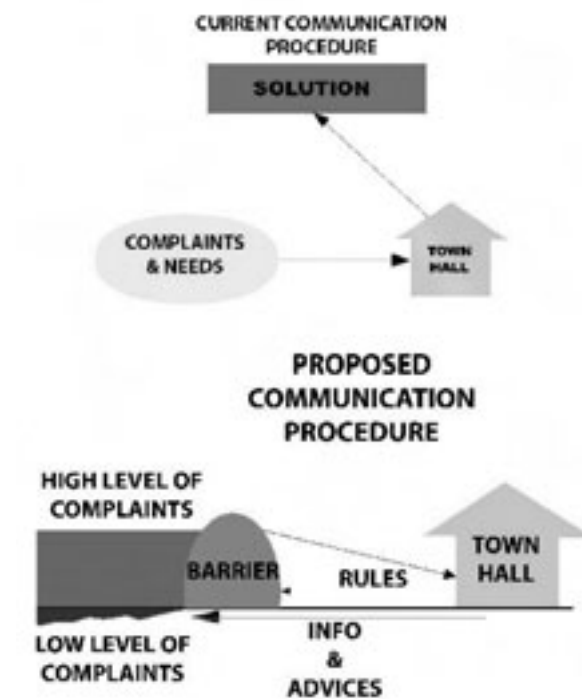
De sessie maakte een aantal dingen duidelijk. Naast de geconstateerde noodzaak tot innovatiever leven, een constatering die de aanleiding tot dit thema had gevormd, was dit vooral de vaststelling dat innovativiteit zich overal en bovenal in velerlei gedaantes voordoet. Het innovatieve potentieel dat zich op een bepaalde plaats bevindt, kan de motor vormen voor bijzondere toekomstige ontwikkelingen.

Voor het vervolg van deze sessie nodigde Hans Venhuizen daarom beeldend en schrijvend kunstenaar Sjaak Langenberg uit om de innovativiteit in Beuningen nader te onderzoeken. Gewapend met de vraag 'bestaan er voorwaarden waarin innovativiteit goed gedijt en/of bestaan er regels voor een innovatief leven?' is Langenberg op bezoek gegaan bij mensen in Beuningen die op opmerkelijke, innovatieve wijze hun omgeving vormgeven. Hij heeft in woorden proberen te vangen hoe ze dit doen. Zijn er regels aan hun gedrag te onttrekken met betrekking tot een innovatieve leefwijze waar we allemaal wat van zouden kunnen leren? Wat zijn de overeenkomsten tussen deze mensen? Of zijn er meer verschillen dan overeenkomsten te vinden en leidt de combinatie 'innovatief' en 'regels' sowieso tot een ongelukkig huwelijk?

Langenbergs bevindingen zijn door de Rotterdamse fotografe Annet Delfgaauw gevisualiseerd.

Hun gezamenlijke bijdrage, getiteld *De bezieling van Beuningen*, heeft een 'handboek' opgeleverd met innovatieve spelregels die in het gebied zijn ontwikkeld. Deze spelregels zijn zo geformuleerd dat ze voor iedereen bruikbaar zijn en aan kunnen zetten tot innovatief handelen

Studentenproject

Jaroslav Lepka studeert toegepaste sociale wetenschappen in Polen. Hij constateerde een zekere apathie en een gevoel van verveling in Beuningen en denkt dat de reden hiervoor voor een belangrijk deel gezocht moet worden in het feit dat de gemeente problemen oplost voor haar inwoners, in plaats van dat deze dat zelf doen. Daarom stelt hij voor om een barrière op te werpen tussen burgers en het gemeentehuis. Deze zou kunnen bestaan uit het aanpassen van bepaalde procedures waardoor de gemeente pas actief wordt als het aantal klachten een bepaalde hoeveelheid overschrijft. De stroom klachten kan in dit geval vergeleken worden met de waterstand. Staat het 'klachtenwater niveau' niet zo hoog, dan zullen burgers eerst zelf moeten bedenken hoe ze hun probleem kunnen oplossen.

II De bezieling van Beuningen

Door: Sjaak Langenberg,
met foto's van Annet Delfgaauw

Start...

Op een zandbank met uitzicht op de uiterwaarden van Beuningen, overdacht ik mijn opdracht om de spelregels voor een innovatieve leefwijze boven water te krijgen. Het was maandagmorgen. De uiterwaarden lieten zich nog niet in een model wringen. De verwachtingen die ik had van het innovatief potentieel in Beuningen waren al gedaald toen ik in de trein naar Nijmegen het verontrustende bericht las dat per jaar slechts zeven procent van de startende ondernemers in Nederland een echt nieuw product of nieuwe dienst op de markt brengt.

Mijn opdracht was geformuleerd, nog voor er een inventarisatie was gedaan naar het innovatief potentieel van Beuningen. Toen er namen moesten worden genoemd kwam men niet veel verder dan Marlies Hermans, die aan de dijk een biologische natuurboerderij combineert met een werkervaringsproject voor mensen die niet goed functioneren binnen de bestaande maatschappelijke structuren. Zij is raadslid in Beuningen. Eerst voor GroenLinks, maar na een rechtszaak die tegen haar werd aangespannen wegens vermeende verwaarlozing van haar vee, werd zij uit de fractie gezet. Nu voert ze een zelfstandige lijst.

Guus van der Heiden werd ook genoemd, de CDA-wethouder die volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en cultuur onder zijn hoede heeft. Vierentwintig jaar zat Van der Heiden in de raad. Twaalf jaar was hij wethouder en binnenkort gaat hij met de VUT. Piet Snellaars, eenentwintig jaar actief voor de gemeente, nu als directeur grondgebied, en secretaris van de Stichting van Weurt tot Deest, noemde nog meer namen. Hij bleek echter zelf een geschikte gesprekspartner, omdat er een filosofie ten grondslag lag aan het noemen van die namen. Hij noemde namen van actoren, mensen waar hij van vermoedde dat ze activiteiten zouden kunnen genereren binnen de Beuningse gemeenschap. Drs. Hein de Bruyne werd door Snellaars genoemd. Deze psycholoog werkte voor een TBS-instelling als trainer en begeleider van de staf. Hij is nu fulltime schilder, lid van een schildersgilde in de gemeente en tweedejaars deeltijdstudent aan de afdeling vrije kunst van de kunstacademie in Arnhem. Ook Janneke Bruines

stond op de lijst van Snellaars. Deze keramiste woonde eerder in Eindhoven en Grenoble. Leiden was de stad waar ze tot kunsthistorica werd opgeleid. Mijn laatste gesprekspartner, de bedrijfseconoom drs. Lint, begeleidde bedrijven op het gebied van innovatie. Lint is momenteel werkzaam aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam.

Deze bonte verzameling van mensen kon aan het werkelijk innovatief potentieel van Beuningen natuurlijk nauwelijks recht doen. Dat de zoektocht naar innovatief potentieel tot zo'n 'mager' resultaat leidde, had meer te maken met de zichtbaarheid van innovatie dan met het ontbreken daarvan. Want al gauw werd duidelijk dat de spelregels voor innovatie een gebruiksaanwijzing voor het leven vormen. De gesprekken die ik voerde gingen over het streven naar een zinvol leven. Innovatief denken bleek een handig hulpmiddel bij het waarmaken van dat streven.

De Franse schrijver Georges Perec schreef in 1978 *La vie mode d'emploi* dat in het Nederlands verscheen onder de titel *Het leven een gebruiksaanwijzing*. Het staat in mijn boekenkast tussen de encyclopedie en het groot Woordenboek der Nederlandse taal. Perec inventariseert in het boek de levens van schilderachtige individuen in een groot huis met vele verdiepingen in Parijs. Ik heb het boek nooit gelezen, want ik weet niet of ik de gebruiksaanwijzing voor het leven wel wil weten. Dit boek, dat een prachtige titel heeft met een zelfde relativerende functie als een grafopschrift, staat als *reminder* in mijn boekenkast.

Beuningen telt twee kerkhoven, beide gelegen aan de Van Heemstraweg. Een kerkhof aan de voet van de kerk waar zelfs nog houten kruizen staan, en een nieuw kerkhof waar de religieus getinte opschriften op de graven hebben plaatsgemaakt voor leuzen in roestvrijstalen vormgeving. Tussen de gesprekken die ik voerde, keerde ik steeds terug naar de begraafplaatsen. Op een kerkhof leer je veel over de cultuur van een gemeenschap. Een opschrift als 'Zijn werk was zijn leven' fungeerde als spiegel van de wereld waar ik in rondwaalde. Het relativeerde de zoektocht. Precies halverwege de kerkhoven ligt 'La Vie Catering & Party Organisatie'. Ik bezocht hun website: "Lekker eten en drinken zijn belangrijke basisbehoeften. Genieten, dat is de essentie van La Vie."

En ik genoot. Maar niet alleen van het leven. Ook van de levens die voorbij waren.

Kijk eens wat vaker naar je leefomgeving alsof je er op vakantie bent

Toen ik in de bus naar Beuningen zat, stapte een actrice de bus in om op ludieke wijze aandacht te vragen voor het nieuwe dienstrooster van de busmaatschappij. Op sommige trajecten leidde dit nieuwe rooster tot uitval van bussen. Maar haar aanstekelijk enthousiasme maakte van de chagrijnige forensen ineens vakantiegangers tijdens een busreisje.

Om niet als een schizofreen door het leven te wandelen hebben mensen structuur nodig, maar patronen staan innovatieve denkwijzen ook in de weg. Het is dus zaak om altijd waakzaam te blijven. Waarom eet ik iedere dag drie boterhammen met jam als ontbijt? Waarom lees ik iedere dag hetzelfde ochtendblad? Waarom neem ik iedere dag dezelfde weg naar mijn werk? Je zou ook dagelijks een andere weg kunnen nemen, om de geest fris te houden. Vaak leiden praktische overwegingen tot ingesleten gewoonten en het leven in patronen. Sommigen trekken die leefwijze zelfs door als ze op vakantie gaan en bezoeken jaarlijks dezelfde camping of hetzelfde vakantiehuysje. Veel anderen ervaren als ze Nederland verlaten juist de absurditeit van hun dagelijkse beslommingen. Zij gaan iedere vakantiedag op ontdekkingsstocht en ontwikkelen een nieuwsgierigheid die ze eigenlijk altijd zouden moeten hebben. Waarom is het zo moeilijk om die nieuwsgierigheid vast te houden? Waarom kunnen we in onze eigen leefomgeving niet op vakantie gaan?

Georges Perec schreef in 1974 de bijbel voor het innovatief leven: *Espèces d'espaces* dat in 1998 onder de titel *Ruimten rondom* in Nederland werd gepubliceerd. In elke regel van het boek probeert Perec de starheid van onze ruimtelijke voorstellingen en van ons denken te doorbreken: "We moeten onszelf dwingen op te schrijven wat oninteressant is, het allervanzelfsprekendste, het allergeeftenste, het alleronbenulligste. [...] Ontcijfer een stuk stad. [...] Bezoek je burens en kijk wat er zich op de gemeenschappelijke muur bevindt. [...] Doorkruis Parijs door alleen langs straten te gaan die met een c beginnen."

Bekijk je leefomgeving niet alleen door een roze vakantiebril. Heb ook oog voor de schoonheid van het verval of de slechte smaak. Janneke Bruines zag een dode vogel liggen op de weg. In eerste instantie schrok dat af. Maar ze stapte van haar fiets af om er een schets van te maken: "Ik vond

het op een bepaalde manier ook erg mooi." Hein de Bruyne: "De meeste mensen hebben niet zo'n romantische blik als ik. Ik vind die rotzooi bij Marlies Hermans altijd prachtig." Marlies Hermans: "We hebben overwogen of we het aanzien van de boerderij moeten veranderen, maar uiteindelijk toch besloten om ons erf niet te asfalteren, omdat we een plek willen blijven waar het asfalt ophoudt. Mensen die zijn afgeknapt op het gestructureerde van de samenleving voelen zich ook beter thuis in zo'n omgeving."

Luister naar je innerlijke drijfveer en heb een positieve kijk op het leven

Janneke Bruines was aanvankelijk verbaasd over mijn constatering dat een positieve kijk op het leven de creativiteit stimuleert. Bruines: "Dat gaat heel erg in tegen het negentiende-eeuwse, fin de siècle-idee van de kunstenaar die moet lijden. Dat lijden de motor achter creativiteit is, is een achterhaald romantisch ideaal. Zeker als lijden klagen wordt. Mensen die klagen schuiven hun problemen vaak af op anderen." Marlies Hermans: "Mopperen en zaniken zijn hele inefficiënte manieren van met problemen omgaan. Je moet blokkades bij jezelf opruimen. Als je iets wilt, moet je daar een studie van maken. Dan schrik je van de tijd die het kost, maar het is toch minder onmogelijk dan wanneer je het blokkeert. De inefficiënte omgang met problemen wordt niet door opvoeding en onderwijs gecorrigeerd, omdat zelfonderzoek niet wordt aangeleerd." Janneke Bruines en Piet Snellaars plaatsten de klaagzang in een internationaal perspectief. Bruines: "In Nederland worden mensen veel vrijer gelaten dan in Frankrijk, maar Nederlanders zijn ontzettend veeleisend in vergelijking met de Fransen." Snellaars bezocht in opdracht van de gemeente Tanzania en constateerde dat het levensgeluk van de arme Tanzanianen schril afstak tegen het rijke, maar humeurige Nederland.

Guus van der Heiden is trouw gebleven aan zijn innerlijke drijfveer. Hij heeft heel bewust voor het publieke bestel gekozen ondanks aanbiedingen die hij uit het bedrijfsleven kreeg. Er zijn echter veel mensen die zich in het leven laten leiden door oneigenlijke motieven. Theo Maassen vroeg zich in een van zijn shows af hoe het toch komt, dat als je aan volwassenen vraagt wat ze het liefste zouden willen doen, ze dan niet meteen antwoorden: "Apenkooien!" Geestdrift is een

belangrijke motor achter innovatie. Marlies Hermans: "Door de jaren heen heb je geleerd je te begeven op paden van realiteit en haalbaarheid. Weinig mensen zijn nog erg bezield, omdat het niet diep van binnen komt. Ik probeer met mensen die hier werken dan ook eerst terug te gaan naar hun geestdrift. Daardoor word je gemobiliseerd."

Neem verantwoordelijkheid voor je eigen leven
De uitkomst van de enquête die Bureau Venhuizen onder de bevolking van Beuningen hield, wees uit

dat veel problemen worden afgeschoven op de overheid. "Ik wens dat mensen zichzelf leren kennen en verantwoordelijkheid leren nemen", was één van de weinige positieve reacties. Janneke Bruines had daar wel een verklaring voor: "Dingen zijn zo goed geregeld, zodat je minder de consequenties draagt voor wat je zelf doet en misschien ook van wat je overkomt. Als je in Frankrijk zonder baan komt te zitten ben je uiteindelijk je huis kwijt, dus zet je jezelf toch heel anders in voor dingen." Guus van der Heiden signaleerde een kentering in

de verzorgingsstaat: "Na de oorlog was er een gezamenlijk probleem dat je gezamenlijk ging oplossen: de wederopbouw. Het gaat ons nu zo goed, dat we denken dat we het nu wel alleen kunnen. Maar op momenten dat je het zelf niet kan, verwacht je wel meteen dat een ander het overneemt. Die 'ander' is een abstract gegeven geworden, de gemeente

of het rijk. De overheid wijst echter steeds meer op de eigen verantwoordelijkheid die mensen dragen voor hun omgeving."

Hein de Bruyne bracht een andere vorm van afhankelijkheid voor het voetlicht: "De toplaag in de organisatie waar ik werkte regeerde met harde hand, maar iedereen was altijd bang voor zijn positie. Ik denk niet dat de burger afhankelijk

is geworden van de verzorgingsstaat, maar de laag erboven, de bestuurders. Afhankelijk van geld, afhankelijk van hun carrière, van hun collega's, et cetera."

Spreek mensen niet aan op de problemen die ze veroorzaken, maar stimuleer hun kwaliteiten
Innovatie wordt gekenmerkt door een omkering van denkpatronen.

Je kunt problemen omvormen in kansen. Een goed voorbeeld daarvan is het Beuningse project 'Hof van Wezel', waar mensen die zich moeilijk kunnen aanpassen aan bestaande maatschappelijke structuren in een caravan wonen of een stukje grond huren. Ondanks bezwaren van de provincie, heeft de gemeente deze vorm van 'recrea-landbouw' positief bestemd. Piet Snellaars: "Het trekt veel mensen aan die niet tegen sociale controle in een buurt of tegen gezag kunnen. De meeste gemeentes zouden er bloedhonden op af hebben

gestuurd om hen weg te jagen. De gemeente Beuningen realiseert zich dat ze met de mensen die daar nu zitten anders geen raad zou weten. Dit soort plekken zijn hard nodig in een samenleving. Deze manier van leven past bij deze mensen."

Heb respect voor je medemens en verdiep je in de motieven van iemand anders

Plannen sneuvelen vaak niet doordat er goede tegenargumenten worden aangedragen, maar vaak bepaalt de hiërarchie tussen de gesprekspartners

de uitkomst. Status en sociale behendigheid lijken van groter belang dan argumenten. In groepen willen mensen zich profileren en deze drang staat innovatie in de weg. Er is dan geen ruimte voor inzichten die een ander aandraagt. Piet Snellaars: "De beste gesprekken ontstaan wanneer je elkaar accepteert zoals je bent. Doordat je elkaar de ruimte geeft

ontstaan de aardigste dingen. Aan betweters heb je niks. Er is namelijk geen waarheid. Die is afhankelijk van tijd, plaats en cultuur." Stel dat je in een vergadering plannen "te grabbel" zou gooien en je zou de plannen van je tegenstander moeten verdedigen. Dan zou de nadruk veel meer op argumenten komen te liggen, in plaats van op profilering. Je zou gedwon-

gen worden je te verplaatsen in de plannen en beweegredenen van je tegenstander.

Voer geen protest tegen een plan, maar creëer draagvlak voor alternatieven

Beuningen brengt het innovatief denken al in de praktijk. Ten behoeve van de zandbehoefte in Nederland zal zand worden afge-

graven in de gemeente. Protest heeft geen zin, want een hoger overheidsorgaan kan de gemeente tot uitvoering dwingen. Om te voorkomen dat de gemeente wordt opgezadeld met een groot gat waar ze niks aan heeft is er een strategische omkering bedacht. De gemeente zoekt draagvlak onder de bevolking voor alternatieve plannen voor de zandafgraving. Met die steun probeert Beuning het rijk onder druk te zetten en de almacht van de ontzanders te doorbreken: we willen meedoen, maar alleen onder deze voorwaarden. Als een alternatief

plan financieel niet haalbaar blijkt heeft de gemeente toch een troef in handen door de steun van de bevolking. Guus van der Heiden: "Zo kan een bedreiging omgevormd worden in een kans." Hein de Bruyne bekritiseerde de inspraak: "Direct betrokkenen in Winssen vonden het een lachertje dat ze ineens creatief moesten gaan meedenken over de zandafgraving. Er gebeurt iets heel naars, en dan mag je ineens meedenken om het leuker te maken." Piet Snellaars benaderde het positiever: "Stel je voor dat er al een plas water van driehon-

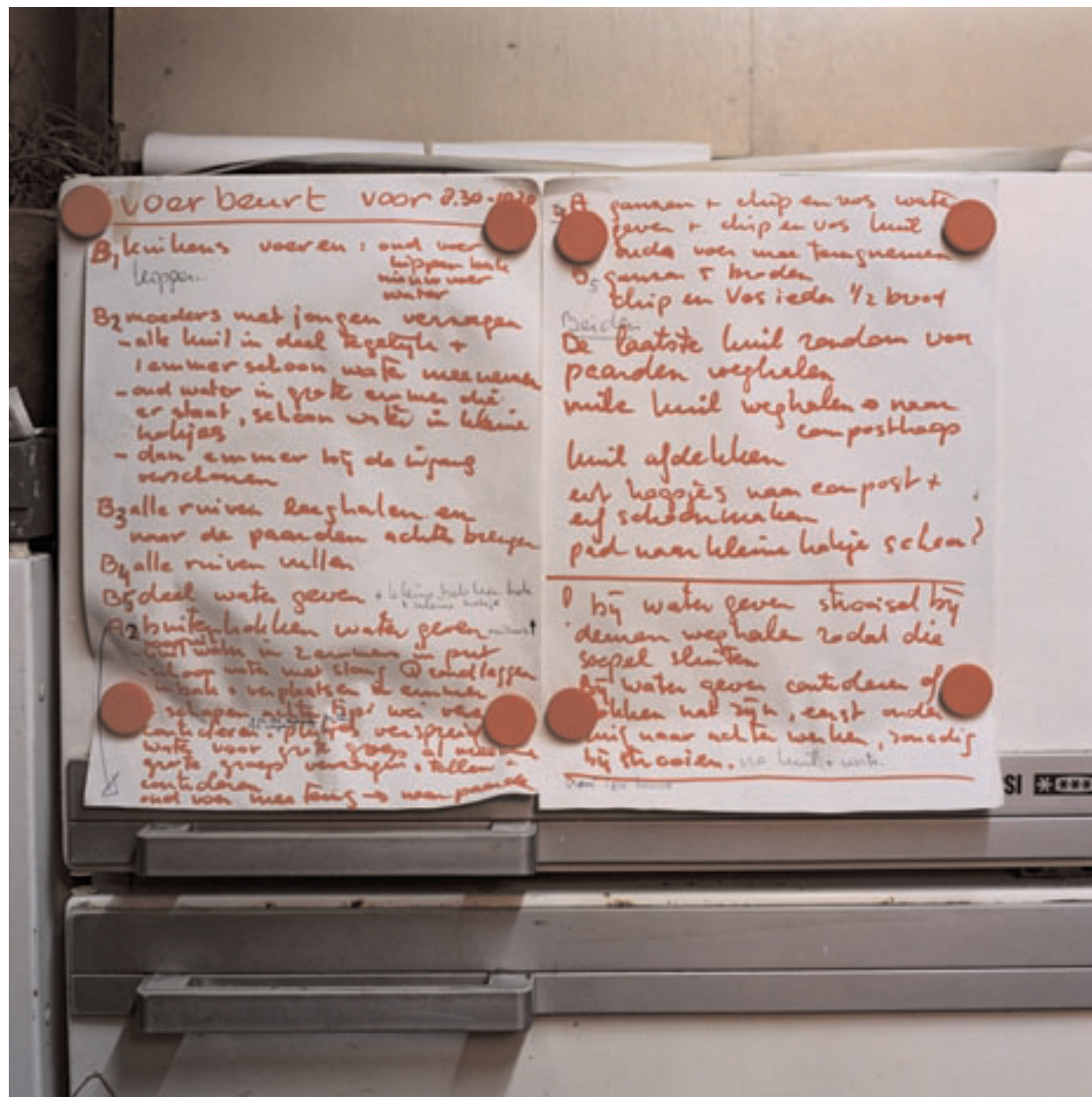
derd hectare lag, dan zouden we er toch tegen protesteren als iemand die dicht zou willen storten!"

Betrek vroegtijdig financiële specialisten in het proces, want alle plannen en ideeën worden uiteindelijk in geld uitgedrukt

Je kunt wel allerlei regels opstellen om het innovatief denken te stimuleren, maar hoe verkoop je je

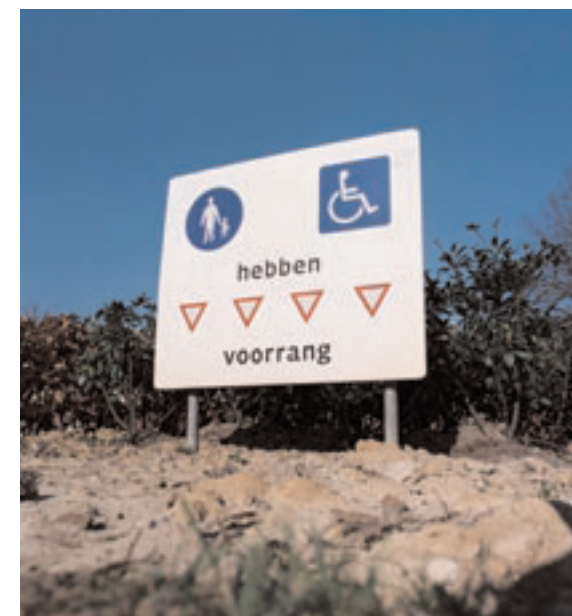
ideeën? Volgens de bedrijfseconoom Lint draait alles om geld, en hij vindt niet dat deze gedachte voortkomt uit beroepsdeformatie: "Ik vind het een sympathiek plan om mee te denken over de zandafgraving, maar ik wil alleen meedenken in een proces als ik het idee heb dat het niet alleen creatief, maar ook budgettair te sturen is. Als dat niet zo is, denk ik dat

door alle leuke plannen uiteindelijk een dikke streep wordt gezet en als je niet oppast levert dat juist meer frustratie op bij omwonenden. Als Bureau Venhuizen daadwerkelijk verandering wil realiseren moet het politiek draagvlak en budgettaire ruimte creëren, anders blijven de plannen om bewoners te betrekken bij de besluitvorming steken in welzijns-

werk. Ik heb veel gewerkt aan innovatie in het bedrijfsleven. Ik vind niets zo frustrerend dan dat onderzoekers hun hart en ziel verpachten aan plannen die halverwege de rit al niet haalbaar blijken te zijn. Dat verwijt ik managers die daar verantwoordelijk voor zijn, maar evengoed in Beuningen politici die bestuurlijke verantwoordelijkheid daarvoor dragen. Uiteindelijk worden alle plannen en ideeën in geld uitgedrukt. Dat is ook de kracht van geld. Het is abstract en neutraal." Drs. Lint ziet oplossingen voor de zandafgra-

ving: "Je zou bij zo'n zandafgraving een beperkt aantal hele luxe landhuizen die een vermogen opbrengen kunnen neerzetten waarmee meer experimentele zaken gefinancierd kunnen worden. Je zou de vestiging van internetbedrijfjes kunnen stimuleren. Er zijn ondernemers met veel geld die het leuk vinden om te investeren in jonge mensen die een bedrijf willen opstarten. Niet alle kapitaalcrachten willen naar Brasschaat of de Côtes d'Azur waar ze de belasting kunnen ontduiken en een drie dagen oude Nederlandse krant kunnen

lezen. Je zou moeten aantonen dat kapitaalkrachtige mensen wel open staan voor nieuwe dingen. Mogelijke toekomstige bewoners die veel geld kunnen inbrengen, maar ook bankiers die aan private banking doen zouden daarom moeten deelnemen aan de door Bureau Venhuizen ontwikkelde ideemachine. De gemeente zal katalyserend en facilitair het hele

proces moeten begeleiden om de mensen bij elkaar te brengen. Als de gemeente zo'n plan serieus zou aanpakken, dan zou ik me daar best hard voor willen maken en er tijd in willen steken."

Behoud kleinschaligheid en word niet professioneel, of juist wel
Monopolieposities van bedrijven kunnen leiden tot zelfgenoeg-

zaamheid. Gebrek aan concurrentie is slecht voor innovatie. Haaks hierop staat de tendens in gemeentes om culturele instellingen samen te voegen in grote complexen. Piet Snellaars: "Het is juist interessanter als er meer verschillende plekken zijn met hun eigen ontstaansgeschiedenis." Creativiteit vindt baat bij differentiatie. Je weet immers nooit waar

iets moois zal opbloeien. Maar hoe zit dat dan in Turkije of Marokko, waar in één straat vijftien slagers zitten? Slaat daar de creativiteit dood? Drs. Lint bepleit juist clustering, omdat samenvoeging de concurrentie en de wederzijdse bevruchting van ideeën stimuleert.

Piet Snellaars: "Kleinschaligheid is een voorwaarde om betrokkenheid en inspiratie binnen een groep maximaal te houden. Er is nu een klein vestzaktheatertje in het molenhuis. Misschien dat we straks wel een nieuw theatertje bouwen waar nog prettiger gewerkt kan worden. Maar dan moet je opletten dat het niet een te grote schouwburg wordt. Nu regelen vrijwilligers die daar veel plezier aan beleven de organisatie. Je moet het initiatief niet doodslaan door professionaliteit af te dwingen."

Beuningen telt 25.000 inwoners waarvan Guus van der Heiden er 3.000 tot 5.000 kent. Zowel Snellaars als Van der Heiden verdedigen kleinschalige bestuursvormen. Piet Snellaars verwijst naar Frankrijk, "waar de burgemeester zelfs op bruiloften wordt uitgenodigd." Drs. Lint is niet zo gecharmeerd van de Franse voorbeelden die worden aangedragen: "Als het ergens op z'n kont ligt, dan is het wel in Frankrijk. In die romantische dorpen zijn inmiddels de slager, de bakker en de kruidenier vertrokken, doordat een Supermarktje twintig kilometer verderop de hele regio leegzuigt." Ook ziet Lint de gevaren van professionalisering niet. Integendeel: "Professionalisering houdt in dat je in een proces om vernieuwing door te voeren de juiste stappen neemt."

In de terminologie van Bureau Venhuizen lijkt innovatie een strategie te zijn die op een groot-schalig niveau wordt ingezet. Sommige innovatieve initiatieven zijn echter zo kleinschalig dat ze haast onzichtbaar zijn. Hein de Bruyne: "Het is natuurlijk heel belangrijk om in een kleine leefomgeving verbeteringen aan te brengen. Verbeter de wereld, begin bij je buurman. Ik deel met mijn buurman een kippenhok. Hij zorgt er 's avonds voor en mijn vrouw overdag. Onze tuin wordt er groter van. Dat is ook innovatie."

Ook Georges Perec wijst op kleinschaligheid als startpunt voor een ommekeer in het denken: "Lang geleden al hadden we de gewoonte moeten aannemen ons te verplaatsen, ons vrijelijk te verplaatsen, zonder dat dat moeite kostte. Maar dat hebben we niet gedaan: we zijn gebleven waar we waren. (...) We begonnen te denken dat we het

goed hadden waar we waren. We hadden het hier toch even goed als aan de overkant. Veranderen valt niet mee, al was het maar de plaats van je meubels."

Ik heb mezelf tijdens vergaderingen van de adviescommissie Stadbeeld in Eindhoven altijd afgevraagd, hoe wij over de inrichting van de openbare ruimte konden discussiëren in de aanwezigheid van de afzichtelijke bloemstukken op de vergadertafel. Verander de wereld, begin bij het bloemstuk op de vergadertafel. Verleg je concentratie om op ideeën te komen, bewandel zijpaden.

Dring de organisatiegraad en regelgeving terug

Het bestuur van Beuningen is niet altijd even 'meewerkingsgezind'. De eigenaar van een pizzeria moest ophouden met het laten afhalen en bezorgen van gerechten, omdat het niet paste binnen het bestemmingsplan. Het kan nog gekker. In Florida riskeren vrouwen een boete als ze onder de haardroger in slaap vallen. In Iowa moeten eenarmige pianospelers gratis optreden. Als je een Schot ziet in York, is het wettelijk toegestaan hem te beschieten met pijl en boog. In Alabama is het verboden in de kerk een valse snor die tot lachen aanzet te dragen. En in Lanjaron is het met onmiddellijke ingang verboden om te sterven. Deze gedateerde, maar nog steeds van kracht zijnde wetten maken duidelijk dat er ook zoiets bestaat als de zelfkant van de democratie.

Boeren gaan gebukt onder strenge regelgeving. De Gekke-koeienziekte en Mond- en klauwzeer hebben de controles verder verscherpt. Tegen Marlies Hermans is een proces aangespannen wegens verwaarlozing van haar vee. Hermans vindt dat er binnen de regelgeving geen ruimte is voor andere opvattingen: "De Algemene Inspectie Dienst zei dat mijn koeien waren uitgeput, maar als een natuurlijke kudde echt ontevreden is, zouden er dieren door de afrastering kunnen breken. Foto's van koeien die met hun poten in het water staan interpreteer ik heel anders. Mijn koeien lopen dwars door greppels heen. Die zwemmen er nog doorheen."

Marlies Hermans keert zich tegen het contra-productieve klagen, maar als het over regelgeving gaat doet ze ook een duit in het zakje: "Er is veel geld voor werkervaringsprojecten, maar het kost ontzettend veel moeite om aan dat geld te komen. Het is waanzinnig wat je moet uitzoeken voordat je aan alle regels voldoet." Piet Snellaars: "Voor

mensen boven de 45 beginnen ze ineens nota's te schrijven. Ik werk niet mee aan de ouderennota voor Beuningen. Ik ben 58. Ik heb helemaal geen beleid nodig. Beleid werkt contraproductief." Hein de Bruyne: "De gezondheidszorg is steeds omvangrijker geworden. Er zijn betere medicijnen en er is geavanceerdere apparatuur, maar er is geen tijd voor de mensen en patiënten worden na operaties eerder naar huis gestuurd. Organisatie maakt de effectiviteit niet groter. De organisatie zelf wordt alleen maar groter."

Los problemen niet telkens op dezelfde manier op, maar improviseer en denk vanuit de praktijk

Zoals je ten onder kan gaan aan je eigen succes, is ook een goed idee aan slijtage onderhevig. Eigenlijk moet je jezelf steeds opnieuw uitvinden. Omstandigheden zijn zeer veranderlijk. Innovatie lijkt daarom gebaat bij denken vanuit de praktijk. Hein de Bruyne: "Ik werkte voor een TBS-instelling. Ik merkte dat mensen niet innovatief waren met de behandeling. In de psychologie heb je net zo'n maffia als in de kunst, de maffia van de psychoanalyse. Die bestaat uit mensen die gepubliceerd hebben, maar vaak nog nooit zelf met mensen hebben gewerkt. Op die publicaties wordt zo'n hele instelling ingericht. Als je in de praktijk met patiënten bezig was, merkte je wat echt werkte. Vaak ging het om kleinere dingen die niet werden opgepakt omdat de directie van de TBS-instelling er niet mee kon scoren. Een socioloog schreef een schitterend boek met als titel *Meer van hetzelfde*. Hij stelde feilloos aan de kaak dat het falen van mensen wordt veroorzaakt door het feit dat mensen elk probleem op dezelfde manier willen oplossen."

Maak van je zwakte je kracht, durf te mislukken

Faalangst staat creativiteit in de weg. "Er is talent voor nodig om een slecht werk te maken", zei een van mijn docenten op de kunstacademie destijds. Het is een regel die ik nu overdraag op mijn eigen studenten. Mislukte proeven staan aan de basis van vele uitvindingen, want de mislukking opent de ogen voor een zijpad. De plakrand op Post-it memoblaadjes is het directe gevolg van een mislukte proef met lijm.

Vroeger woonden mensen slechts tijdelijk in Beuningen om te wachten op een grotere woning in Nijmegen of Wijchen. Beuningen ging aanvankelijk failliet door grond voor lage prijzen te ver-

kopen. Er werden echter steeds meer grotere, duurdere woningen gebouwd op die grond. De investering werd terugverdiend doordat de inkomsten uit onroerendgoedbelasting toenamen en mensen graag in Beuningen willen wonen, ook tegen de hogere grondprijzen van tegenwoordig.

Denk verder vooruit en investeer in de toekomst

Toen een aantal jaren geleden een vloer in het gebouw van de Universiteit van Cambridge aan vervanging toe was, ging men naarstig op zoek naar hout waarmee de vloer in oude luister kon worden hersteld. De verrassing was groot toen men de juiste houtsoort aantroef in een bos dat was aangeplant tijdens de bouw van de Universiteit. De architect had voorzien dat de vloer ooit zou moeten worden vervangen en had uitgerekend dat de bomen die hij liet aanplanten de juiste leeftijd hadden als de vloer aan vervanging toe was.

Het korte termijn denken en de waan van de dag lijken troef, ook als het om innovatie gaat. Mensen willen meteen resultaat zien. Innovatie die pas vruchten afwerpt op de langere termijn, daarentegen, is misschien wel veel vooruitstrevender. Neem een voorbeeld aan 'het geduld' in de literatuur: De schrijver Joseph Brodsky liet zijn studenten tweeduizend gedichten uit hun hoofd leren, zodat ze in geval van gevangenschap een andere werkelijkheid in hun hoofd konden creëren.

Zoek en stimuleer positieve actoren in een gemeenschap

Niet alleen het denken vanuit de veranderlijke praktijk stimuleert innovatie. Als je een gemeenschap wilt veranderen, moet je dat ook van binnenuit doen. Hein de Bruyne: "Het is uit onderzoek bekend dat er binnen een gemeenschap altijd een aantal opinieleiders zijn. Als je die kunt bereiken en kunt beïnvloeden, dan beïnvloed je de hele gemeenschap." Piet Snellaars: "Het is de kunst om de positieve actoren binnen een gemeenschap te ontdekken. Wij gaan geen atletiekbaan aanleggen. We gaan eerst op zoek naar iemand die een atletiekvereniging wil oprichten. Als Fanny Blankers Koen in Beuningen woonde hadden wij allang een atletiekbaan gehad."

Drs. Lint behoort tot de doelgroep die Snellaars in gedachten heeft. Waarom blijft het innovatief potentieel van Beuningen onbenut? Drs. Lint: "Latent is er een enorm intellectueel potentieel in

Beuningen aanwezig. Mensen met bestuurlijke functies in verschillende takken van de industrie of van organisaties. Er gebeurt echter nauwelijks iets, omdat deze mensen geen enkele binding met Beuningen hebben. Hoe zou je de grootste gemeene deler kunnen vinden? Ik weet het zo snel niet. Vroeger had je natuurlijk een bindingsstructuur in de dorpen via de harmonie en de kerk, maar de sociale controle was ook moordend."

Marlies Hermans heeft wel ideeën over het stimuleren van de creativiteit binnen een gemeenschap: "Je zou op scholen kinderen plannetjes kunnen laten maken. Er zit heel veel potentieel aan creatieve ideeën. Dat kun je ook activeren door prijsvragen uit te schrijven." Piet Snellaars bepleit een meer gerichte benadering van personen met potentie, want de ervaring leert dat altijd dezelfde mensen reageren op een oproep.

Straf en beloning is een bekend fenomeen in de gedragspsychologie. Om de gemeenschap in beweging te krijgen, is het daarom verstandig honorering in het vooruitzicht te stellen. Guus van der Heiden gaf nog een tip om gevoelig liggende plannen te verkopen: "Voor de verkiezingen is iedere partij weer gevoelig om initiatieven te belonen. Ik stop er over een paar maanden mee en ik merk dat collega's voorzichtiger zijn met nee zeggen dan in de rest van de tijd dat ik wethouder was."

Word niet afhankelijk van anderen, maar maak anderen ook niet van jou afhankelijk

Drs. Lint vindt dat Beuningen zich ten onrechte afhankelijk maakt van externe deskundigen: "In Beuningen worden plannen gevloerd in de besluitvorming. Als je ambtenaren persoonlijk spreekt blijken ze visies te hebben waarmee je absoluut iets kunt doen, maar door allerlei politieke affaires in het verleden bestaat er angst om een visie neer te leggen. Daarom worden nu allerlei deskundigen van buitenaf ingehuurd. Leg eerst zelf eens een visie neer, voordat je de bewoners of kunstenaars om een mening vraagt."

Guus van der Heiden relativeert de 'valse bescheidenheid' van de ambtenarij: "Mensen die denken dat ze alles alleen weten zijn de grootste bedreiging voor de democratie, zeker als ze ook macht hebben. En het is nog een grotere bedreiging voor henzelf, want ze denken dat ze niet gemist kunnen worden. Ik span mij in voor een zinvol leven, voor mijzelf maar ook voor anderen.

Maar het moet niet zo zijn dat anderen van mij afhankelijk worden. Als ik morgen verongeluk dan gaat het hele leven door, alleen één dingetje is anders: ik ben er niet."

En zo keren we weer terug op het kerkhof van Beuningen. Begraafplaatsen zijn sombere plekken, maar tijdens mijn zoektocht naar de spelregels voor innovatie werden het ineens plaatsen waar ik mij kon opladen, plekken waar ik het bloed door mijn aderen voelde stromen. En dat is misschien wel de kern van innovatie. De omkering. Op vakantie in Frankrijk fotograferen we een ruïne, in eigen land is het rotzooi die moet worden opgeruimd. Kijk eens wat vaker naar je leefomgeving alsof je erop vakantie bent, is een gulden regel. Maar je zou ook kunnen zeggen: kijk eens wat vaker naar je leefomgeving alsof je een kind bent of kijk eens wat vaker naar je leefomgeving alsof je een crimineel bent. Door je een andere blik aan te meten of je in de motieven van anderen te verdiepen blijft het leven elke dag een ontdekkingsstocht. Het respect voor de motieven van anderen is ook de reden waarom de regels die ik destilleerde uit de Beuningse gemeenschap elkaar soms tegenspreken. Als er één regel is die innovatie definieert, dan is het wel de leus:

Vergeet alle spelregels en keer terug naar start

**SESSIE 2
VAN DIRT
TOT WASTE**

Sessie Van Dirt tot Waste bij het Dijkmagazijn in Beuningen, juni 2001.

I

De sessie Van Dirt tot Waste had een van de gevolgen van de consumptiemaatschappij tot thema, namelijk de vervuiling op allerlei niveaus die deze consumptiemaatschappij met zich meebrengt.

Tijdens de sessie werd de aandacht onder andere gericht op situaties in landen waar men gewend en geoefend is in het optimaliseren van situaties die wij hier, op zijn zachtst gezegd, als niet ideaal beschouwen. Het tekst- en beeldverslag van Stichting Waste - een organisatie die zich bezighoudt met duurzame ontwikkeling van de leefomstandigheden van armere bevolkingsgroepen in grote steden in Afrika, Azië en Latijns-Amerika - liet zien hoe mensen hun broodwinning weten te halen uit het herbewerken en -gebruiken van afvalmaterialen.

Naar aanleiding hiervan werd de conclusie getrokken dat veel innovatieve oplossingen uit noodzaak en armoede worden geboren. Ook werd geconcludeerd dat sommige vuilproblemen waarschijnlijk al snel tot de verleden tijd zouden behoren indien er direct eigenbelang zou bestaan bij het opruimen ervan. Zou het bijvoorbeeld mogelijk zijn hondenpoep om te zetten in biogas en zou

iedere drol zodoende een paar gulden waard zijn, dan werd het maar al te graag opgeruimd.

De in het vooronderzoek gesignaleerde ergernis over hondenpoep lijkt buitengewoon banaal, maar toont op vele niveaus de problematiek van de hedendaagse samenleving. Van inrichting van de openbare ruimte en de afstemming van conflicterende belangen daarbinnen, tot eenzaamheid die door gekocht (honden)gezelschap wordt verlicht en de welvaart die dit mogelijk maakt. In het verlengde hiervan speelt ook andere vuilproblematiek een rol in het gebied: er is een opvallende concentratie van industrie- en bedrijventerreinen en er staat een afvalverwerkingsinstallatie. Tijdens de sessie bleek dat dit ogenschijnlijk negatieve gegeven een positief aspect in zich draagt dat wellicht uitgebuit kan worden. Zo wist een vertegenwoordiger van Weurt+, een organisatie die de milieubelangen van de inwoners van Weurt behartigt, te vertellen dat zich recentelijk meer en meer recyclingbedrijven in het gebied hebben gevestigd. Deze bedrijven dragen op een positieve manier bij aan de oplossing van het probleem van milieuvervuiling. Deze informatie leidde vervolgens tot de gedachte dat dergelijke bedrijven zelfs een zeker specialisme van het gebied zouden kunnen gaan vormen. In het gebied zou afval

De uitvinding van het Uiterwaardenmodel Sessie 2 - Van Dirt tot Waste

37

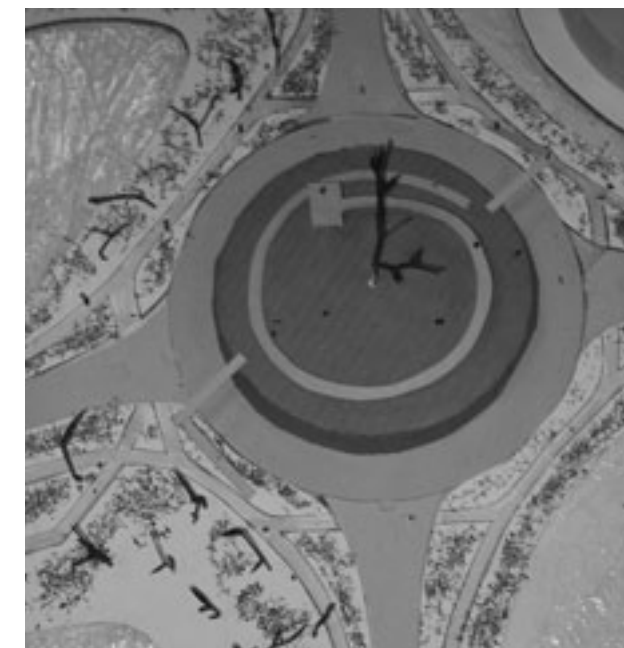
Kunstwerk van hergebruikte baksteen, illegale dumpplaats van vuilniszakken. Met zicht op de Regionale Elektriciteits Centrale.

dan als waardevolle grondstof beschouwd gaan worden.

Naar aanleiding van de sessie Van Dirt tot Waste werd de organisatie Recyclicity gevraagd om een meer concrete uitwerking te geven aan de gedachte dat de relatief grote hoeveelheid industrie en afval in Beuningen ook ten positieve ingezet kan worden voor de identiteit van het gebied.

Recyclicity is een organisatie die als uitgangspunt heeft afval, met zo min mogelijk toegevoegde energie voor transport en verwerking, bruikbaar te maken voor de bouw. In het kader van dit deelproject, dat de titel Recycle Valley kreeg, heeft Recyclicity het gebied onderzocht dat wordt begrensd door het plaatsje Deest in het westen, het Maas-Waalkanaal in het oosten, de Waal in het noorden en de Rijksweg A73 in het zuiden. Binnen dit gebied hebben zij bestaande en potentiële afvalstromen geïnventariseerd. De aard en herkomst en eventuele kosten van deze materialen zijn vervolgens op overzichtelijk wijze door hen in kaart gebracht, waardoor het bedenken van mogelijke toepassingstechnieken vergemakkelijkt wordt. Hoewel hun onderzoek met name een inventarisatie tot doel had, is er ook een aantal voorbeelden van toepassingen in terug te vinden.

Studentenproject

Mirjam Liniger uit Zwitserland en Lisa Ufermann uit Arnhem hebben een ruimtelijke oplossing bedacht om minder last te hebben van hondenpoep. De 'hondtonde' bestaat uit een doorgaans niet gebruikt grasveldje op een rotonde, dat te bereiken is via een voetgangersbrug.

Gebouw met gevel gemaakt uit autoruiten.
Rural Studios, Masons Bend Community Centre (VS).

II Recycle Valley

Door Recyclicity: Jan Jongert, Denis Oudendijk en Césare Peeren.

Ontwerpen met afval

Tegenwoordig wordt gebouwd met materialen die vaak van ver worden aangevoerd of wordt afval gerecycled zodat het in recyclede vorm opnieuw gebruikt kan worden. Onnodig, volgens Recyclicity. Waarom niet bouwen met bijvoorbeeld autoruiten, wanneer dit materiaal in een bepaald gebied als 'afval' voorradig is? Veel afval is al bruikbaar in oorspronkelijke vorm en kan na enig ontwerpwerk, juist door gebruik te maken van de karakteristieken die het als materiaal heeft, een meerwaarde geven aan het ontwerp. Hierbij moet opgemerkt worden dat volgens ons het begrip afval geen beperking in schaal kent. Naast materialen worden onder afval tevens gebouwen en stedelijke restructuur verstaan.

Bij recycling wordt afval gesorteerd en tot kleine stukjes versnipperd. Vervolgens wordt de zo ontstane 'grondstof' als ophoogmateriaal gebruikt of omgesmolten en samengeperst tot min of meer hetzelfde materiaal als vóór dit bewerkelijke proces. Voor direct inzetbaar afval, bijvoorbeeld oude bakstenen, gebruikte auto's en verhuurbare leegstand, bestaat een uitgebreide markt die bemiddelt tussen vraag en aanbod.

Bij de huidige recyclingmethode wordt helaas vaak voorbijgegaan aan de unieke eigenschappen van materialen. Installaties, zoals koelkasten, worden in verschillende materialen gesplitst die worden gerecycled of opgeslagen, hele woonwijken worden afgebroken om daar vervolgens een

milieuvriendelijke wijk terug te bouwen en stedelijke restructuur wordt vaak ontoegankelijk gemaakt. Recyclicity wil voornamelijk voor niet direct inzetbaar afval, het afval dat niemand wil en het afval dat nu nog wordt gerecycled, nieuwe toepassingen ontwikkelen.

De ontwerper die met afval werkt is het meest efficiënt wanneer hij het ontwerp vanuit twee kanten laat ontstaan. Enerzijds wordt een globaal plan ontwikkeld vanuit het programma van eisen en tegelijkertijd wordt vanuit het beschikbare afval de manier van materialiseren ontworpen. Op deze manier heeft het materiaal een belangrijke invloed op de uiteindelijke verschijningsvorm van het ontwerp. Bovendien dient rekening te worden gehouden met zo kort mogelijke transportlijnen en het zo min mogelijk toevoegen van energie voor de verwerking van de materialen. Het resultaat is te vergelijken met hoe traditionele, regionale huizen zijn ontstaan. Huizen in een streek waar veel rode klei voorradig was, waren van rode steen gebouwd. Zo kunnen er in een bepaalde regio huizen ontstaan van glas omdat in dat betreffende gebied tijdens de constructieperiode veel kassen worden gesloopt. Ontwerpen wordt zo een continu proces dat weliswaar wordt geregisseerd door de architect, maar in belangrijke mate wordt beïnvloed door de omgeving. Het resultaat hiervan is een onverwachte, vernieuwende architectuur.

Recyclicity is bezig een netwerkorganisatie tot stand te brengen, die een belangrijke schakel vormt in het proces dat ervoor zorgt dat afval opnieuw bruikbaar wordt gemaakt voor de bouw. Via dit netwerk kunnen partijen die er in de praktijk voor kunnen zorgen dat afval een nieuwe toepassing krijgt, makkelijk contact met elkaar krijgen. Lucratief voor slopers en verzamelaars, ontwerpers en uitvinders, bouwers en doe-het-zelvers en ook overheid en particuliere opdrachtgevers. Om de communicatie tussen de partijen tot stand te brengen en te onderhouden is een website met database gemaakt. Hierop is de zogenaamde H.B.D., Hergebruik Bouw Documentatie te vinden, die te vergelijken is met de Nederlandse Bouw Documentatie voor nieuw materiaal. De H.B.D. wordt een 'open source' systeem. De deelnemers kunnen zowel informatie toevoegen als afnemen, waardoor het een groeiend systeem wordt waarin kennis wordt ontwikkeld en de diverse catalogi up-to-date worden gehouden, wat ertoe leidt dat ken-

Serres van woningen dienen als geluidswal, Beuningen.

nis over materialen die bij voorkeur regionaal worden gebruikt, mondiaal kan worden uitgewisseld.

Recycle Valley Beuningen

Voor Recycle Valley Beuningen hebben we aan de hand van een onderzoek in het gebied van Weurt tot Deest een documentatie opgezet die te vergelijken is met het digitaal te raadplegen databasesysteem.

Er is allereerst gekeken naar potentiële afvalbronnen van de regio. Daarvoor was van belang te bekijken wat de hoofdactiviteiten in het gebied zijn. Traditioneel staat de regio bekend om de steenovens waarin baksteen uit rivierklei wordt gebakken. Tegenwoordig worden de oevers van de Waal grotendeels ontwikkeld tot natuurgebied en zijn naast wonen de twee belangrijkste activiteiten in het gebied fruitteelt en middelgrote industrie. De fruitteelt vindt plaats in het hele gebied, de industrie is vooral geconcentreerd op vier terreinen:

- 1 Een klein industriegebied ten oosten van Deest. Hier bevindt zich de laatste klei-industrie van het gebied: een kleine ambachtelijke steenfabriek, een wat grotere dakpannenfabriek en een scheepswerf.
- 2 Een bedrijventerrein langs de Rijksweg A73. Dit is een bedrijventerrein met grote bouwmarkten, groothandels en lichte bedrijvigheid.
- 3 Het terrein van de Afvalverwerking Regio Nijmegen (A.R.N.), die afval uit de hele regio verwerkt. De A.R.N. levert energie. Dit is een grote fabriek met een vanuit de wijde omtrek zichtbare, groeiende berg reststoffen op eigen terrein.
- 4 Het industrieterrein rondom het Waalkanaal en aan de Waal, grenzend aan Nijmegen. Hier

bevindt zich zwaardere industrie, waaronder ook een belangrijk aantal afvalverwerkende bedrijven zoals schroot- en papierverwerkers.

Van enkele bedrijven in de regio hebben we de materiaal-afvalstromen in kaart gebracht. Er is dan een drietal materiaal-afvalstromen te onderscheiden:

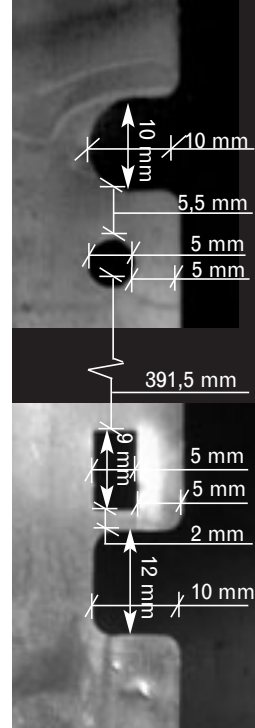
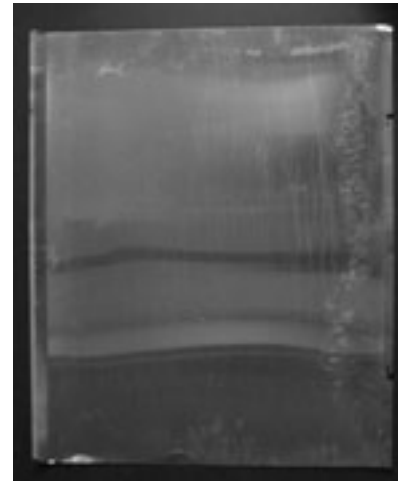
- a afval dat ontstaat bij een productiestroom voor nieuwe producten, zogenaamd productieafval;
- b afval dat ontstaat bij demontage of vernietiging van producten aan het eind van hun levenscyclus die we betitelen als einde cyclus (deze bestaan uit
 1. materialen: voor algemene toepassing geproduceerde elementen en uit
 2. installaties: voor specifieke toepassing geproduceerde voorwerpen) en
- c afval dat aan het eind van de levenscyclus al wordt omgevormd tot een nieuw element, zogenaamd gerecycled materiaal.

Van deze materiaal-afvalstromen zijn in vier spreadsheets de productspecificaties ondergebracht. Zo kan bijvoorbeeld in **spreadsheet a** 'productieafval' gelezen worden dat er in het onderzoeksgebied per maand 28.8000 varkenstanden als afval aangemerkt kunnen worden. En in **spreadsheet b2**. 'einde cyclus / installaties' staat bijvoorbeeld dat 4.500 kilo aan fietswrakken weggegooid wordt door bewoners en gebruikers van het gebied.

Een selectie van zes materialen wordt uitgebreid beschreven op een productieblad. Hierop wordt onder meer informatie gegeven voor mogelijke toepassingstechnieken.

Offsetplaat A2

productieafval

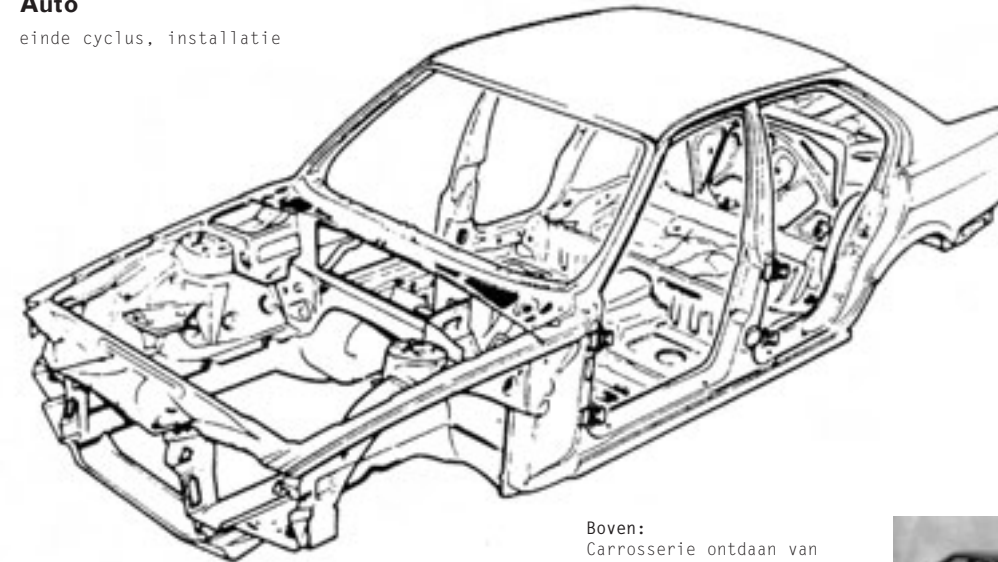

Van links naar rechts:
Offsetplaat voor.
Offsetplaat achter.
Twee details van verschillende uitsparingen van de offsetplaten.

maat	730 x 604 x 0,25 mm.
hoeveelheid	vrijwel onbeperkt
prijs	ca 15 eurocent per stuk
herkomst	Bij offset-druk wordt gedrukt van aluminium offsetplaat. Hierbij wordt (voor iedere kleur oftewel drukgang) één plaat belicht. Na het drukken blijft een plaat over met licht omgezette randen (2cm).
omschrijving	Aan een rand zitten sparingen voor montage op de pers. Een zijde is mat en bevat afbeeldingen en/of tekst. De andere zijde is glimmend en onbedrukt. In principe worden de platen gereinigd voordat ze worden aangeboden.
technieken	Gemakkelijk te snijden en plooibaar, vouwbaar en knipbaar.

Auto

einde cyclus, installatie

Boven:
Carrosserie ontgaan van alle onderdelen.
Kluwer Carrosseriehandboek 1989.

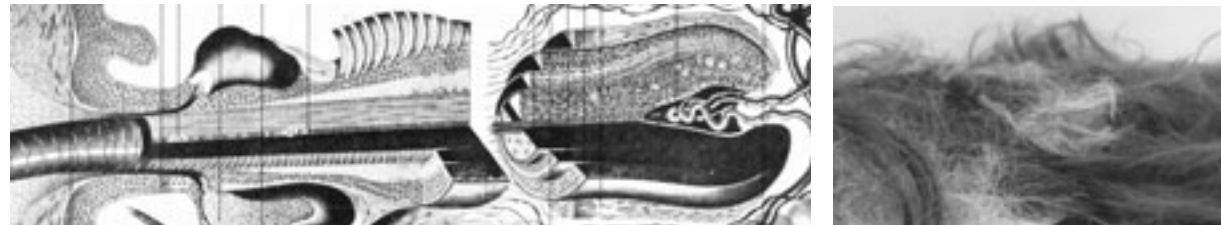
Rechts:
BMW 5 serie 1988.
Kluwer Carrosseriehandboek 1989, fotografie: Studio Vandenberg.

maat	4,7 x 1,75 x 1,4 m
hoeveelheid	250 per maand
herkomst	Auto's gaan gemiddeld 14 jaar mee (<i>bron Auto Recycling Nederland</i>) Catalogi van de jaren '87/'88 en '89 leveren dus voor het jaar 2002 een keur aan modellen en typen die in geheel Nederland voor handen zijn voor hergebruik
omschrijving	exterieur: voorruit, achterraut, zijruiten, wioldoppen, banden, zijdeuren, achterklep, motorkap, buitenspiegel, nummerplaten, koplampen, achterlichten, bumper, uitlaat, grill, rubber strips. interieur: veiligheidsgordels, gespen/sluiting, stoelen, bank, stuurinrichting, versnellingspook, handrem, pedalen, dashboard, hoedenplank, isolatievilt.
techniek	Lassen van het dunne plaatstaal is vrij moeilijk. Wel is het materiaal eenvoudig te knippen en te popnagelen.

Menselijk haar

einde cyclus, materiaal

Techniek haar:
Dr. F. Kahn en H. L.
Heijermans, Contact 1971.

hoeveelheid	160 m ³ per maand
herkomst	In de regio zijn ongeveer 300 kappers die gezamenlijk per maand minstens 1200 vuilniszakken gevuld met vele soorten en maten gewassen mensenhaar weggooien. Er is alleen voor lang haar een markt in de <i>hair-extensions</i> .
omschrijving	Haar bestaat uit ronde, ovale of platte vezels met een dikte tussen de 70 en 100 micron (1 micron is 1/1000 mm) De dikte van haar is afhankelijk van het vochtgehalte. Het heeft een maximale lengte van zo'n 1,5 meter. Talg houdt het haar soepel. Een haar is opgebouwd uit: <ul style="list-style-type: none"> - merg, medulla, het binnenste sponsachtige gedeelte van een haar; - de vezellaag, cortex pili, dit is de sterkste en dikste laag direct onder de schubbenlaag die het haar sterkte en elasticiteit geeft. Hierin bevindt zich melanine, gekleurde eiwit korrels die het haar natuurlijke kleur geven; - de schubbenlaag, cuticula pili, de buitenste beschermende laag van het haar. De schubben liggen van de hoofdhuid af over elkaar heen, dit kun je ook voelen doordat tegen de richting in het haar stroef aanvoelt. Hierdoor heeft haar ook de eigenschap dat het in één richting makkelijk (bij voorbeeld de huid) binnendringt en dan niet meer terug kan doordat de schubben als weerhaakjes werken.
technieken	De vezellaag van haar bestaat voornamelijk uit eiwitten (keratine). Deze eiwitten (of peptiden) vormen gedraaide ketens, peptidspiralen, die met elkaar verbonden zijn door middel van zwavel-, waterstof- en zoutbruggen. Stoffen met een basisch karakter (pH graad tussen 7 en 14) kunnen de haarschubben openen zodat actieve stoffen (kleurstoffen en permanent middel) zich kunnen hechten aan peptideketens in de vezellaag of deze kunnen veranderen. Door de bruggen in de ketens korter te maken ontstaan krullen (permanenten). Door de kleureiwitten te verwijderen wordt het haar gebleekt. Door chemische kleurmiddelen te laten hechten aan de eiwitten wordt het haar gekleurd. Een andere manier om haar te kleuren is door henna (trichosiderine) toe te voegen. Dit hecht zich niet aan de kern van het haar maar laat de haar intact en vormt een laag rondom de haar door de metalen die erin zitten. Er zijn allerlei technieken om haar te vlechten. Haar kan aan elkaar verbonden worden met siliconen zodat nog langere strengen ontstaan.

Granulaat uit verfresten

recycled materiaal

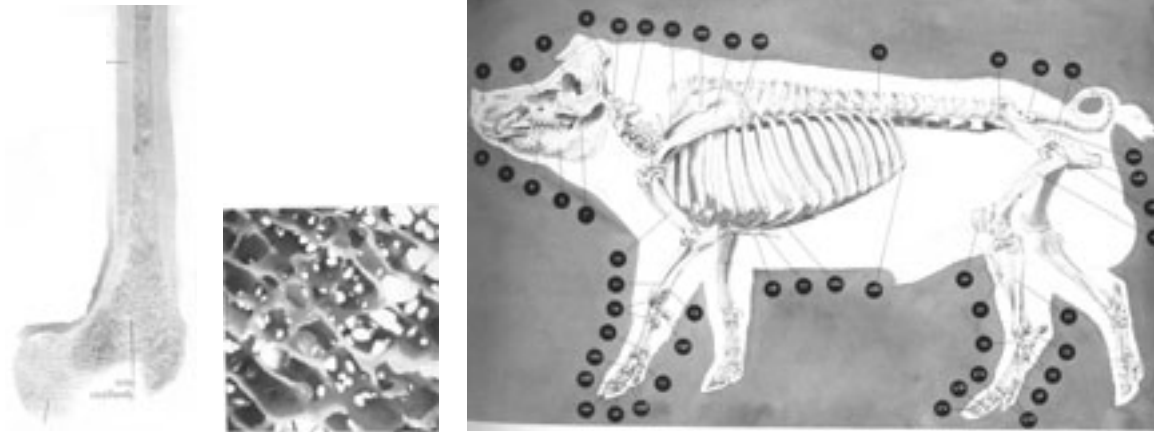

Gedroogde verfresten.

maat	poeder/toeslagmateriaal										
hoeveelheid	17 ton per maand										
herkomst	Dit product is het resultaat van een recyclingproces waarbij chemisch schadelijke verfresten worden omgezet in droge korrels vergelijkbaar met plastic.										
omschrijving	Een mengsel van verven en inkten zal in hoofdzaak bestaan uit: <ul style="list-style-type: none"> - oplosmiddelen/water. Een ruim scala van verdunningsmiddelen die in de productie worden toegepast (voornamelijk halogeen-arme koolwaterstoffen zoals acetaten, aromaten, ketonen, alcoholen en kookpuntbenzine). - bindmiddelen (alkydharsen, acrylaten, nitrocellulose, epoxyharsen, polyurethaan, polyesters). - pigmenten, additieven en vulmiddelen: <ul style="list-style-type: none"> • organische pigmenten en vulstoffen b.v. Mangaan, Calcium en Zirconium-naftenaat; • anorganische pigmenten en vulstoffen. IJzeroxide, Titaanoxide, Zinkoxide, Zinkfosfaat, Bariumsulfaat, Talk, Siliciumoxide, Loodchromaat. Na behandeling in de SDI-installatie zijn oplosmiddelen en water uitgedampt en bindmiddelen uitgereageerd. De behandelde stroom kent ruwweg de volgende parameters. <table border="1"> <tr> <td>• Droge stofgehalte</td> <td>95 – 100 %</td> </tr> <tr> <td>• Watergehalte</td> <td>0 – 5 % (afhankelijk van koelproces)</td> </tr> <tr> <td>• Asrest</td> <td>30 – 70 %</td> </tr> <tr> <td>• Kunststof – gehalte</td> <td>70 – 30 %</td> </tr> <tr> <td>• Anorganische gehalte</td> <td>30 – 70 %</td> </tr> </table> Chemisch gezien bestaat het granulaat van de SDI-installatie dus ruwweg uit: 50 % Anorganisch materiaal en 50 % organisch materiaal (uitgeharde bindmiddelen b.v.: Polyvinylacetaat, Nitrocellulose, Polyesters, Epoxys).	• Droge stofgehalte	95 – 100 %	• Watergehalte	0 – 5 % (afhankelijk van koelproces)	• Asrest	30 – 70 %	• Kunststof – gehalte	70 – 30 %	• Anorganische gehalte	30 – 70 %
• Droge stofgehalte	95 – 100 %										
• Watergehalte	0 – 5 % (afhankelijk van koelproces)										
• Asrest	30 – 70 %										
• Kunststof – gehalte	70 – 30 %										
• Anorganische gehalte	30 – 70 %										
technieken	Technisch geschikt om als vulstof te worden ingezet in o.a. beton, polymerebeton, kunststoffen en verfproducten. Doordat granulaat uit verfstoffen veel lucht bevat, kan het in beton een gewichtsbesparing van 5 % geven, zonder sterkteverlies. Gemengd met bindmiddelen als polyurethaan is het geschikt om op te spuiten en bijvoorbeeld als vervanging van tectyl te gebruiken.										

Varkensbotten

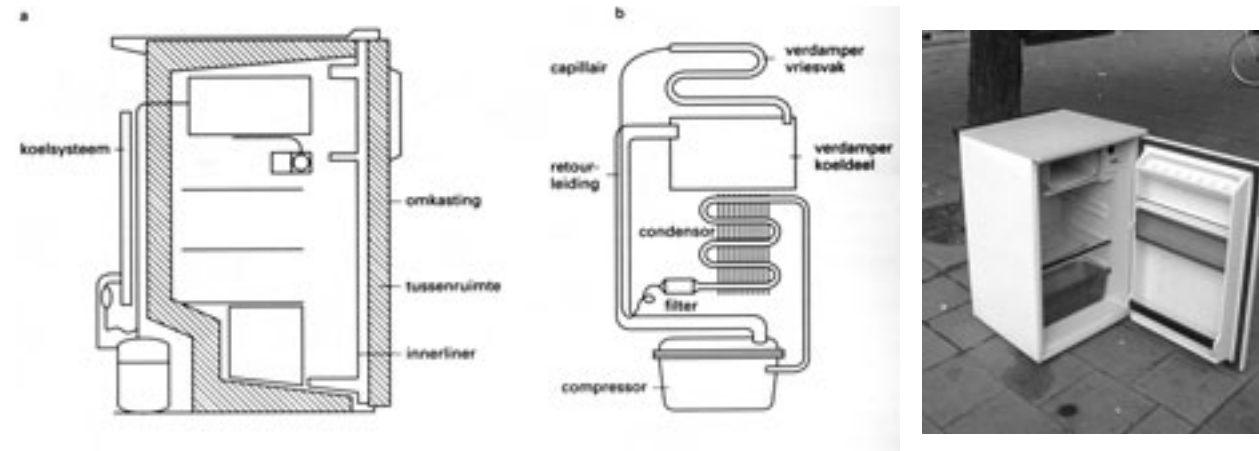
productieafval

maat	diverse maten
hoeveelheid	2.000.000 botten per maand / 160.000 kg per maand
herkomst	Bij een slachthuis worden maandelijks zo'n 4000 varkens geslacht. De overtollige botten worden afgevoerd en deels gebruikt. (Runderbotten worden in verband met de recente BSE-crisis direct vernietigd.)
omschrijving	<p>Elk varken bevat ongeveer 250 verschillende botten. Deze bestaan uit :</p> <ul style="list-style-type: none"> - pijpbeenderen (van de ledematen) - plattebeenderen (schedel, ribben en bekken) - korte botjes (wervels e.d.) <p>Bot bestaat uit: 20 % water, 40 % kalk/calciumfosfaat, 10 % overige mineralen, 20 % eiwit en 10 % vet.</p> <p>Bot is een composiet materiaal dat bestaat uit kalkkristallen en eiwitketens die lange strengen vormen. De eiwitvezels geven het bot een hoge treksterkte terwijl de gekristalliseerde kalkachtige ingrediënten zorgen voor een hoge druksterkte. Doordat het een composiet is, is bot flexibel en sterk tegelijk.</p> <p>Als je een bot doorzaagt zie je de compacte buitenlaag en een sponsachtige binnenkant.</p> <p>Compact bot is geheel gesloten en bevat alleen uitsparingen voor bloedvaten.</p> <p>Sponsachtig bot bestaat voor maximaal 50 % uit bot in een ruimtelijke structuur, de ruimtes ertussen zijn, als het bot dood is, leeg.</p> <p>Door deze totaalvorm is bot lichtgewicht en toch supersterk.</p>
techniek	<p>Bot is op diverse manieren te bewerken: snijden, splijten, zagen, boren.</p> <p>Bot is tijdelijk zacht te maken door het:</p> <ul style="list-style-type: none"> - in water te weken, - in zuur te weken, <p>hierna is het bot makkelijker te bewerken en zelfs geheel te verbuigen. Na drie dagen drogen is het bot weer even hard als ervoor.</p>

Koelkast

einde cyclus, installatie

maat	meest voorkomend 55x55x80 cm.
hoeveelheid	200 per maand
herkomst	Koelkasten, voornamelijk afkomstig uit particuliere huishoudens, worden na een gemiddelde looptijd van 12,5 jaar afgedankt.
omschrijving	<p>Koelkasten zijn in te delen in tafelmodellen en koel-vries combinaties.</p> <p>Wij gaan hier uit van het tafelmodel. Deze is onderverdeeld in: omkasting, <i>innerliner</i>, tussenruimte en het koelsysteem. De losse onderdelen zijn: verlichtingsstelsel met deurschakelaars, leidingsysteem, condensator, verdampert, thermostaat, deur, rekjes, glazen plaatjes, laden, bakjes, (deur)afsluitrubbers, handgrepen, magneetstrips, compressor, stelvoetjes en een elektriciteitsnoer.</p>
technieken	<p>Een koelkast in elkaar zetten is erg arbeidsintensief en het apparaat is ook niet ontworpen om eenvoudig te worden gerepareerd. Verder heeft een koelkast een negatieve schrootwaarde, d.w.z. de kosten van de verwerking en afvoer van de afvalstoffen ligt hoger dan de opbrengst van de afzonderlijke materialen.</p> <p>De omkasting is van staal en de <i>innerliner</i> van acrylnitril-butadien-styreen of styreen-butadien-rubber. De tussenruimte is tegenwoordig gevuld met PUR-schuim en het koelsysteem is gevuld met de bekende CFK's, die moeten worden afgetapt. CFK's kunnen door een nieuw ontwikkeld proces omgezet worden in HFK's. Deze zijn weer bruikbaar als diepteoelmiddel in koelhuizen.</p>

A: PRODUCTIEAFVAL	Misbaksels (steen)	Ongebakken steen	Varkensbot	Varkens-tanden	Vleeshoudend brooddeeg	Drukplaten	eenheid	
volume per maand	20	40	320		12		m ³ /mnd	
aantal per maand		40000	2000000	288000		duizenden	stuks/mnd	
gewicht per maand	20000		160000		7083		kg/mnd	
stort kosten/baten per m ³	1	-1,5			-132		euro/m ³	
Stuksmaten								
lengte	400/2000	200				730	mm	
breedte	400/1000	100				604	mm	
hoogte	400/1000	50				0,25	mm	
diameter							mm	
Materiaal								
dichtheid	2200		500			2700	kg/m ³	
Gegevens								
buigsterkte			97	72			N/mm ²	
druksterkte	40/60						N/mm ²	
treksterkte			300	155		150	N/mm ²	
elasticiteitsmodulus			25	5		70	KN/mm ²	
uitzettingscoëfficiënt	0,3					24	0,0001/K	
warmtegeleidings-coëfficiënt	0,7					2,2	W/mK	
soort. warmte	750					880	J/kgK	
materiaaldikte (voor Rc=3)	2100					660	mm	
B1: EINDE CYCLES / MATERIALEN								
	Menselijk haar	Autoruiten	Auto-banden	Huisvuil	Staal onbewerkt	Puin	Textiel	Hout
volume per maand	160			2600	13	233	296	429
aantal per maand	300	Vuilniszkn. 1500	1000					
gewicht per maand				3900000	100000	350000	32000	300000
stort kosten/baten per m ³				351	- / - 22	- / - 32		
Stuksmaten								
lengte	10 tot 1500							mm
breedte								mm
hoogte								mm
diameter	0,07		615/635					mm
Materiaalgegevens								
dichtheid		2400	1200	1500	7800	1500	1300	700
buigsterkte								N/mm ²
druksterkte								25
treksterkte	900 tot 1900							80
elasticiteitsmodulus		80	0,001		220			12
uitzettingscoëfficiënt		8	200		0,12			4
warmtegeleidingscoëfficiënt		0,93	0,15	0,5	75	0,6	0,42	0,18
soort. warmte		8400	1500		460			
materiaaldikte (voor Rc=3)		2800	450	1500	156000	1800	1260	540

B2: EINDE CYCLES / INSTALLATIES	Auto's	Koelkasten	Fietswrakken	Wasmachines	Televisies	Gemengd Audio/PC
volume per maand	2500	48,4				m ³ /mnd
aantal per maand	250	700	275	500	625	stuks/mnd
gewicht per maand	250000	24500	4500			23000
stort kosten/baten per m ³			0,75/stuk			euro/m ³
Stuksmaten						
lengte	4700	550		500		mm
breedte	1750	550		600		mm
hoogte	1400	800/2000		850		mm
diameter						mm
C: GERECYCLED MATERIAAL						
	SDI granulaat	Papierbalen	Bigbags gips	Straatschroot proppen	Stalen waterbuizen	Compost
volume per maand			650		160	3000
aantal per maand			500			
gewicht per maand	17000		1325000	7500000		3000000
stort kosten/baten per m ³		22		351	351	
Stuksmaten						
lengte		1600	1000		2000 tot 20000	mm
breedte		1000	1000		wanddikte van 8	mm
hoogte		800	1300		tot 30 mm	mm
diameter				70 tot 200	160 tot 4000	mm
Materiaalgegevens						
dichtheid		430	2040	7800	7800	1000
buigsterkte						
druksterkte						
treksterkte						
elasticiteitsmodulus				220	220	
uitzettingscoëfficiënt				0,12	0,12	
warmtegeleidingscoëfficiënt		0,18	0,52	75	75	
soort. warmte				460	460	
materiaaldikte (voor Rc=3)		540	1560			1050

SESSIE 3
IDENTITEIT
VERSUS IMAGO

Van links naar rechts:

Billboard-project,
juni 2001.

Het buitengebied van
Winssen waar de zandaf-
graving gepland staat.

Zandklasseerinstallatie.

In de sessie Identiteit versus Imago stond de vraag naar de elementen waaruit de identiteit van Weurt tot Deest opgebouwd is, centraal. Welke cultuurelementen worden door de bewoners als waardevol beschouwd en wat zijn de tegenstrijdige wensen en conflicterende belangen?

Allereerst viel op dat tijdens de sessie het begrip identiteit sterk werd geassocieerd met authenticiteit; met elementen die er van oudsher zijn. Authenticiteit is echter veelal gebaseerd op een bepaald *moment* uit het verleden, dat tot op zekere hoogte willekeurig is. Identiteit gebaseerd op authenticiteit is in die zin dan ook een bewust gekozen imago te noemen. Elementen uit het verleden vormen daar waar het om identiteitsvorming gaat zodoende geen garantie voor de toekomst, zo luidde de conclusie. Toch valt op dat de architecten van het recent gebouwde woongebied 'De Beuningse Plas' zich bewust hebben getoond van de eigenschappen van het landschap waarin de woningen staan. De namen van de deelwijken, zoals 'Waterdorp' en 'De Vaarten', verwijzen naar het water, dat zo'n prominente rol speelt in dit uiterwaardengebied; de wijk is dan ook rijkelijk van waterpartijen voorzien. Er zou evenwel opgemerkt kunnen worden dat de duidelijke identiteit die 'De Beuningse Plas' op het eerste gezicht aan het gebied verleent, meer te maken heeft met een soort 'verpretparking', zoals Hans Venhuizen dat noemt. Hiermee doelt hij op de stedenbouwkundige en architectonische scenario's waarin Nederland als het ware als een verzameling van thematische attracties ingericht wordt. Robert Merks, voorzitter van de kopersvereniging 'De Beuningse Plas' en deelnemer aan de sessie wist

echter vol overtuiging over de kwaliteiten van deze nieuwe woonomgeving te spreken. Dit nieuwe woongebied blijkt tot een vrij hechte gemeenschap te zijn uitgegroeid. Dit heeft zijn oorsprong met name in de gedeelde belangen van de bewoners, die het beste gezamenlijk behartigd konden worden.

De betrokkenheid van bewoners van 'De Beuningse Plas' tot hun omgeving in breder verband lijkt echter minder groot. Zo maakte Heitor Frúgoli Jr. melding van een bewoner die de nabijgelegen afvalverbrandingsinstallatie niet veel problemen vindt opleveren, omdat de stank bijna altijd de andere kant op waait. Dit heeft wellicht te maken met een ander aspect van identiteit dat tijdens deze sessie aan de orde kwam: vandaag de dag is er niet zozeer meer sprake van identiteit als een statisch gegeven, maar meer van een 'zich identificeren met'. Mensen kunnen hierbij als het ware zelf hun identiteit samenstellen en deel uitmaken van verschillende groepen. In dit licht bezien is het niet zo vreemd dat sommigen minder behoefte voelen om zich permanent te vestigen en zich maar zeer gedeeltelijk identificeren met hun woonomgeving en in het verlengde hiervan ook andere eisen aan haar stelt.

Ekko Smith, een van de deelnemers aan de sessie, kan echter geenszins als 'postmoderne nomade' bestempeld worden. Hij woont al vijftientig jaar in Winssen en is sterk geïnteresseerd in de historie en ontstaansgeschiedenis van het gebied waarin hij woont. Hij is lid van de werkgroep Geertjesgolf, die zich bezighoudt met de komende zandafgraving bij Winssen.

Deze toekomstige zandafgraving vormde de aanleiding voor een uitwerking van de resultaten van

de sessie Identiteit versus Imago. Bureau Venhuizen werd namelijk door de gemeente Beuningen uitgenodigd om de methode van het Uiterwaardenmodel toe te passen bij het onderzoek naar de kansen op versterking van de gebiedsidentiteit die een dergelijke grootschalige ingreep in zich draagt. Het gebied van de afgraving, dat aangeduid wordt met H1-locatie, zal driehonderd hectare beslaan en er zal dertig miljoen ton zand worden gewonnen. Van elke honderd hectare zandwinning moet vijfenvertig hectare beschikbaar komen voor andere bestemmingen.

Hoewel vrijwel niemand in Beuningen werkelijk enthousiast is over de zandwinning, is de gemeente ervan overtuigd dat verzet tegen dit door een hogere overheid opgelegd plan slechts tot vertraging zal leiden. Daarom werd besloten om kritisch mee te werken en te proberen van een bedreiging een kans te maken.

In dit vervolgproject, dat de titel Nieuw Erfgoed kreeg, werd de aandacht niet zozeer gericht op ontstaansgeschiedenis, maar juist op de 'ontstaanstoekomst' van het landschap. De vraag die in wezen centraal stond luidt: kan de uiteindelijke vormgeving en functie van de locatie dusdanig ingevuld worden dat ze een meerwaarde gaat betekenen voor het gebied en zelfs een positief aspect van de identiteit van het gebied gaat uitmaken?

Het proces rond de zandafgraving bestond uit drie delen. Allereerst werd door het houden van sessies met ontwerpers, bestuurders en landelijke deskundigen een inventarisatie gemaakt van voorwaarden en wensen voor de locatie. Vervolgens werden wensen en voorstellen gegenereerd van bewoners van het gebied. Dit gebeurde door inzet van de ideemachine The making of Deze eerste

twee onderdelen zijn door Bureau Venhuizen geleid in project Nieuw Erfgoed. Daarna zijn de ontwerpers van de structuurschets aan de slag gegaan. Hun plan werd beïnvloed door de veelheid aan gewonnen informatie en voorstellen die Nieuw Erfgoed heeft voortgebracht.

Studentenproject

Paul Kuipers en Massoud Rahae uit Arnhem ontdekten een islamitische slachterij in een van de Beuningse boerderijen en stelden voor om deze ook aan de straatkant een duidelijk herkenbaar gezicht te geven. Zij benadrukken dat identiteit geen statisch gegeven is en dat de gemeente Beuningen zich daarom niet alleen moet richten op nostalgische gevoelens en historisch erfgoed. Dit bestempelen zij als 'vals sediment'. Het typisch Beuningse wordt juist gevormd door ontwikkelingen en behoeftes elders, zoals vuilverbranders, maar ook natuurbehoud en woongebieden. Het ware sediment, zo stellen zij, is de neerslag van een andere cultuur. Deze neerslag moet niet verborgen worden, maar juist duidelijk zichtbaar zijn.

The making of... Bewoners van Winssen bedenken voorstellen voor de H1-locatie. Fotografie: Thea van den Heuvel, Nijmegen.

II The making of...

Tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel is door Venhuizen een belangrijk gereedschap ontwikkeld dat functioneert als een 'ideemachine'. Deze ideemachine is getiteld The making of De verdere invulling van de titel wordt telkens bepaald door de situatie waarvoor ze ingezet wordt. The making of ... is tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel tweemaal ingezet. De eerste keer gebeurde dit met het doel in de breedte ideeën te genereren voor een veelheid aan bestaande situaties en toekomstige ontwikkelingen in de gemeente Beuningen. De titel luidde toen: The making of van Weurt tot Deest. De drie sessies, Innovatief Leven, Van Dirt tot Waste en Identiteit versus Imago hebben hiervoor de basisgegevens geleverd. De tweede maal is de ideemachine tijdens Nieuw Erfgoed gericht als The making of H1 ingezet. H1 is de provinciale omschrijving van het gebied, voortgekomen uit een inventarisatie van mogelijke zandwinlocaties in Gelderland.

Het genereren van ideeën

The making of ... is een spelvorm die wordt ingezet op het moment dat besluiten over bepaalde ruim-

telijke vraagstukken nog genomen moeten worden. Bestuurders en bewoners van een gebied worden tijdens het spel aangezet tot het bedenken van innovatieve plannen voor dergelijke vraagstukken. Doordat dit aan de hand van bestaande situaties en toekomstige ontwikkelingen gebeurt heeft het spel een hoog realiteitsgehalte en worden de deelnemers aan het spel tegelijkertijd geïnformeerd, bevroegd én betrokken bij de toekomstige ontwikkelingen. Het doel is hierbij niet zozeer het aandragen van kant-en-klare oplossingen die ook daadwerkelijk uitgevoerd zullen worden, maar veeleer het op een bijzondere manier verzamelen van ideeën die gebruikt kunnen worden bij de verdere ontwikkeling van plannen. Het spel draagt hierdoor niet alleen bij aan het betrekken van 'cultuur' bij inspraakprocessen, maar zorgt er tevens voor dat burgers effectief bij beleidsvorming betrokken worden. Door de opzet van The making of... worden de onvermijdelijk complexe ruimtelijke ordeningsopgaven meer toegankelijk gemaakt.

Opdrachten en fenomenen

De basisgegevens waarmee het spel gespeeld wordt, zijn een afspiegeling van toekomstige ontwikkelingen in een bepaald gebied en bestaande

		Opdrachten									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Fenomenen	A										
	B										
	C										
	D										
	E										
	F										
	G										
	H										
	I										
	J										

De spelmatrix zoals gebruikt bij The making of van Weurt tot Deest, juni 2001.

Opdrachten

- 1 Vroeger was een sterke sociale samenhang heel gewoon, maar vooral ingegeven door noodzaak. Men had elkaar immers nodig. In de huidige verzorgingsstaat bestaat deze noodzaak niet meer, maar het gevoel van eenheid wordt wel gemist. Bedenk een strategie voor het bevorderen of stimuleren van sociale samenhang.
- 2 Verminder de overlast van verkeer zonder de bereikbaarheid aan te tasten. Denk aan het herinrichten van parkeerplekken, het bedenken van innovatieve snelheidsremmers of de bestrijding van stank- en geluidsoverlast en ongelukken.
- 3 De rol van boerenbedrijven lijkt uitgespeeld in de gemeente. Grote bedrijventerreinen nemen het over. Kom met gebiedseigen aanleidingen voor nieuwe bedrijvigheid.
- 4 Bedenk nieuwe verbindende tradities voor de gemeente. Denk hierbij bijvoorbeeld aan evenementen, souvenirs of eigen gebak.
- 5 Jonge bewoners die geen toekomst zien in de gemeente of zich er niet genoeg thuisvoelen, vertrekken. Bedenk manieren om ze aan het gebied te binden.
- 6 Bedenk hoe het landelijk karakter binnen de huidige en toekomstige sub-urbane ontwikkelingen kan worden behouden. Waar bestaat dat landelijk karakter precies uit.
- 7 We zijn in Nederland gewend om alle denkbare functies een plaats te geven in het bebouwde gebied. Toch ontwikkelen zich na verloop van tijd altijd weer nieuwe functies waar geen rekening mee gehouden kón worden. Bedenk hoe het mogelijk is plekken te reserveren voor functies waar we nu nog geen weet van hebben.
- 8 Door oorlogen in andere landen stromen de vluchtelingen naar de gemeente Beuningen. Uit Afrika en Azië, maar ook uit Zuid- en zelfs Noord-Europa. Bedenk een strategie waarmee deze nieuwe inwoners kunnen worden geïntegreerd, zowel sociaal als ruimtelijk.
- 9 Er komt een zandafgraving ten zuiden van Winssen. Deze moet dusdanig ingezet worden dat dit tot verbetering van de leefomgeving leidt. Wat kan er meer mee gedaan worden, buiten het gebruik als recreatieplas of natuurgebied.
- 10 Er wordt veel over verloeding geklaagd. Het respect voor de openbare ruimte neemt af doordat de betekenis vermindert. Kerkgebouwen bijvoorbeeld verliezen hun functie. Welke 'dingen' in de gemeente lijden het meest onder 'betekenisverlies'? Hoe kunt u de betekenis hiervan versterken of zelfs opnieuw uitvinden?

Fenomenen

- A In tijden van crisis wordt men innovatief. Voor de oplossing van uw opdracht is geen geld beschikbaar. Alle oplossingen moeten ontstaan uit één of andere vorm van hergebruik.
- B Postbus 51 stimuleert onze mentaliteitsontwikkeling. Heel nobel, maar eigenbelang is toch veel sterker als middel om mensen te laten meewerken. De oplossing van uw opdracht moet doordrenkt zijn met het eigenbelang van de betrokken partijen.
- C Beuningen wordt steeds minder agrarisch, toch blijft men dit als identiteit van het gebied zien. Waarom niet trots zijn op het feit dat hier 2000 jaar geleden Romeinen rondliepen of dat er wat korter geleden een kasteel stond? Kies voor uw opdracht zelf een punt in de geschiedenis dat uw oplossing vorm gaat geven.
- D In de gemeente Beuningen wordt men geconfronteerd met de gevolgen van de consumptiemaatschappij, bijvoorbeeld in de vorm van een grootschalige afvalverwerking. Tegenwoordig worden uit afval talloze nieuwe grondstoffen gewonnen. Ga van deze gedachte uit om uw opdracht op te lossen.
- E Op vakantie vindt men bepaalde zaken, waarvan men in de eigen omgeving schande spreekt, opeens fantastisch, zoals half ingestorte boerderijen en slecht onderhouden bruggen. Bekijk uw opdracht met de blik alsof u op vakantie bent in uw eigen gemeente.
- F Op allerlei schalen is er behoefte aan een duidelijk herkenbare identiteit. Jongeren dragen merkkleding, mensen willen in postmoderne of juist historische huizen wonen. Alles wordt een merk. Vervul uw opdracht op een wijze dat daaruit een sterk merk ontstaat.
- G In de ruimtelijke ordening worden functies meer gecombineerd dan vroeger, toen functies als wonen en recreëren strikter gescheiden waren. Denk aan thuiswerken, funshoppes, drive-in restaurants en amfibisch wonen. Combineer in uw opdracht schijnbaar onverenigbare functies.
- H Mensen vragen om meer rust en ruimte, meer groen en speelplaatsen en minder honddenpoep. Ze kijken hiervoor naar de overheid als verantwoordelijke, die ons ten slotte tegenwoordigt. Laat uw oplossing een probleem van de bewoners zelf zijn, zonder enige bemoeienis van de overheid en zonder inachtneming van bestaande regel- en wetgeving.
- I De Beuningse jeugd mist eigen voorzieningen in de gemeente en is daardoor meer georiënteerd op Nijmegen. Betrek de jeugd bij het vervullen van uw opdracht zonder te vervallen in voordehandliggende zaken als disco's, hangplekken en bioscopen.
- J Terwijl massamedia zeggen communicatie te bevorderen, hebben ze mensen juist geïndividualiseerd. Betrek nieuwe media, die afstand mogelijk maken, bij het vervullen van uw opdracht. Zet ze in om mensen nader tot elkaar te brengen.

situaties en worden door de conceptmanager gedestilleerd uit informatie die door onderzoek vrijkomt.

Toekomstige ontwikkelingen worden verwoord in een serie opdrachten voor de deelnemers. Tijdens The making of van Weurt tot Deest luidde een van de **opdrachten**: geef de komende zandafgraving een invulling die tot verbetering van de leefomgeving leidt.

Bestaande situaties, die overigens niet gebiedseigen hoeven te zijn, worden verwoord in zogenaamde **fenomenen** zoals: 'Postbus 51 stimuleert onze mentaliteitsontwikkeling, maar eigenbelang is toch veel sterker al een middel om mensen mee te laten werken. De oplossing van uw opdracht moet doordrenkt zijn met het eigenbelang van de betrokken partijen.'

Aan een opdracht wordt telkens een fenomeen gekoppeld, waarna het de taak van de spelers is om een oplossing te bedenken voor de opdracht, gestuurd door het karakter van het specifieke fenomeen. De koppeling van de bovengenoemde opdracht en fenomeen leidde bijvoorbeeld tot het voorstel om drijvende volkstuinten voor de inwoners van Beuningen aan te leggen op de plas die door de zandafgraving zal ontstaan.

Door de vaak ongebruikelijke combinaties van opdracht en fenomeen worden deelnemers gedwongen af te wijken van de meest voor de hand liggende denkpatronen en oplossingen, waardoor meer ruimte ontstaat voor innovatieve invullingen. Zo leidde de koppeling 'Verminder de overlast van verkeer zonder de bereikbaarheid aan te tasten' aan 'Beuningen wordt steeds minder agrarisch, toch blijft men dit als de identiteit van het gebied zien. Kies voor uw opdracht zelf een punt in de geschiedenis dat uw opdracht vorm gaat geven' tot het voorstel om een hobbelige weg aan te leggen van Romeinse stenen, die er als het ware op natuurlijke wijze voor zouden zorgen dat er niet te hard gereden kan worden.

Het verdedigen van een voorstel

The making of... wordt gespeeld met vijf teams van twee personen. De teams zitten achter tafels die zijn gerangschikt in de vorm van een arena. Tussen de tafels ligt een speelmat met gekleurde vlakken.

Aan het begin van het spel formuleert elk team een voorstel aan de hand van een specifieke combinatie van opdracht en fenomeen. Vervolgens

moeten de teams hun voorstellen naar aanleiding van bezwaren die andere teams indienen in een aantal ronden tegenover elkaar verdedigen.

Wanneer bemiddeling van de moderator niet resulteert in een overeenkomst tussen de twee partijen weegt een rechter de argumenten en tegenargumenten en bepaalt hij of de ingebrachte bezwaren gegrond zijn. Als een team de bezwaren in de ogen van de rechter heeft weerlegd, kan het naar het volgende speelveld; de kleur van dat speelveld bepaalt wie de volgende tegenstander is. Voor elke beurt dobbelt het team om 'lobby's', het betaalmiddel in het spel te krijgen. Deze lobby's kunnen door het verdedigende team worden gebruikt om bezwaren weg te kopen als de rechter het aanvallende team in het gelijk stelt. De teams kunnen hun voorstel in de loop van het spel aanscherpen, uitdiepen of aanpassen. Het team dat als eerste het centrale speelveld bereikt, is de winnaar.

Op deze manier worden in een ontspannen sfeer ideeën ontwikkeld met een hoge realiteitswaarde. De opdrachten en fenomenen zetten de deelnemers op het juiste spoor, zonder hun creativiteit te beperken. Tijdens het spel worden alle naar voren gebrachte argumenten en voorstellen door een verslaggever beschreven en door tekenaars gevisualiseerd. Hierdoor levert het spel, zeker wanneer dat meerdere malen 'in competitie' plaatsvindt, een bruikbaar overzicht van de mogelijkheden van een bepaalde opgave en de randvoorwaarden waarbinnen bijvoorbeeld omwonenden de realisatie van het plan acceptabel of juist wenselijk vinden.

Door middel van deze manier van aanpak wordt de opgave in overzichtelijke deelopgaven verdeeld en worden daar brede culturele fenomenen aan toegevoegd. Het debat met andere spelers zorgt vervolgens weer voor complexiteit. Dit debat zorgt er tevens voor dat inspraak niet enkel naar gemeenten gericht is, maar betrokkenen aan den lijve ondervinden welke andere belangen dan het eigenbelang een rol spelen.

III Nieuw Erfgoed

De H1-locatie: een inventarisering van voorwaarden en wensen

Tijdens Nieuw Erfgoed werd onder leiding van Hans Venhuizen door middel van sessies een intensief proces van communicatie tussen ontwerpers, des-

kundigen en bestuurders tot stand gebracht.

Tijdens deze sessies is geïnventariseerd welke randvoorwaarden de zandafgraving met zich meebrengt en wat de wensen en beperkingen zijn rond de vormgeving en de mogelijke functie(s) van het gebied. Vervolgens is door de inzet van de ideemachinerie The making of ... in belangrijke mate duidelijk geworden aan welke voorwaarden de locatie uiteindelijk moet voldoen, wil de meerderheid van de Winssense bevolking haar acceptabel vinden.

Voor The making of H1 filterde conceptmanager Hans Venhuizen gegevens uit de sessies die de basis vormden van de opdrachten van de ideemachinerie. De door hem geformuleerde fenomenen grijpen voor een deel terug op meer algemene observaties die al eerder tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel gedaan zijn, zoals de 'recycle-gedachte' en 'identiteit'.

In een eerste ronde waren het de landelijke specialisten, de makers van de structuurschetsen en bestuurders uit Beuningen die voorstellen konden doen aan de hand van combinaties van opdrachten en fenomenen. Omdat het van essentieel belang is dat er een totaalbeeld ontstaat, waarin duidelijk wordt welke - vaak tegenstrijdige - wensen en belangen tegen elkaar afgewogen moeten worden, is The making of H1 voortdurend gedurende vijf avonden met bewoners in competitievorm gespeeld en zijn de gedane voorstellen nog eens becommentarieerd door specialisten tijdens een finaledag. Tekenaars zorgden voor de visuele uitwerking van deze voorstellen.

De inzet van The making of H1 bood de gelegenheid om aandacht te besteden aan heel concrete vormgevingsoplossingen, waarbij het vrijgekomen materiaal en andere concrete materie betrokken werd, zoals de onvermijdelijke komst van een zandklasseerinstallatie, die nodig is om het zand in de gewenste samenstelling te mengen. Ook werd tijdens een van de sessies gesproken over de mogelijkheid om de vrijgekomen klei van de zandafgraving in te zetten voor iets anders. Een deel van die klei is van een bruikbare kwaliteit en een van de opdrachten van The making of H1 luidde om hier iets mee te doen.

Samenvattend kan gesteld worden dat zowel wat betreft vormgeving als functie bij het merendeel van de bewoners de wens leeft om een landschap te creëren dat gekenmerkt wordt door kleinschaligheid. Men neigt ertoe de voorkeur te geven aan de

aanleg van meerdere kleinere plassen, hoewel vanuit economische motieven een enkele grote plas veel voordeliger is. Ook is duidelijk geworden dat er goed nagedacht moet worden over de relatie met het bestaande dorp. Bewoners zien de locatie over het algemeen het liefst zo ver mogelijk van Winssen verwijderd, terwijl de aanleg van meerdere kleine plassen juist als neveneffect zou hebben dat het zandwinningsgebied als geheel een groter oppervlak beslaat en hierdoor dichterbij het dorp aan komt te liggen. Ook wat betreft de toekomstige functie van het gebied staat kleinschaligheid hoog in het vaandel; bewoners geven aan zowel een woon als een recreatieve functie alleen op beperkte schaal te willen. Omdat er wordt gestreefd naar een zelfstandige waterhuishouding in de nieuwe plas(sen) leent het gebied zich trouwens ook niet erg goed voor bijvoorbeeld de watersport. Er viel een voorkeur te bespeuren voor de invulling van de locatie als natuurgebied of stiltegebied. Praktische zaken waar nog rekening mee moet worden gehouden zijn de archeologische vindplaatsen in het gebied, waarvan sommige in het geheel niet mogen worden aangetast, en de bereikbaarheid van allerlei nutsvoorzieningen, zoals bijvoorbeeld een grote gasleiding of een hoogspanningsleiding.

Op de volgende pagina's worden de resultaten van Nieuw Erfgoed getoond. Allereerst is de spelmatrice van The Making of H1 afgedrukt, waarin de visualisaties van voorstellen die bewoners deden zijn opgenomen. Op pagina 58 wordt aan de hand van gevisualiseerde plannen dieper ingegaan op de totstandkoming van een aantal gedane voorstellen. Dit hoofdstuk eindigt met de structuurschetsen die uiteindelijk door de verantwoordelijke ontwerp bureaus, met behulp van alle informatie die Nieuw Erfgoed voortbracht, zijn gemaakt

>>
Tekeningen op p.56-58 en
p.61: Beeldleveranciers,
Amsterdam. Peti Buchel en
Carolien Feldbrugge.

MATRIX H1-LOCATIE

Oprachten >

Fenomenen

A Gebruik voor uw opdracht iets dat duidelijk uit een andere situatie is gekopieerd, misschien wel van ver weg.

B Postbus 51 stimuleert onze mentaliteitsontwikkeling. Heel nobel, maar eigenbelang is toch veel sterker als middel om mensen te laten meewerken. De oplossing van uw opdracht moet doordrenkt zijn met het eigenbelang van de betrokken partijen.

C Winssen wordt steeds minder agrarisch, toch blijft men dit als identiteit van het gebied zien. Waarom niet trots zijn op het feit dat hier 2000 jaar geleden Romeinen rondliepen of dat er wat korter geleden een kasteel stond? Kies voor uw opdracht zelf een punt in de geschiedenis dat uw oplossing vorm gaat geven.

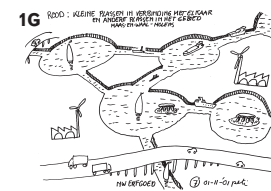
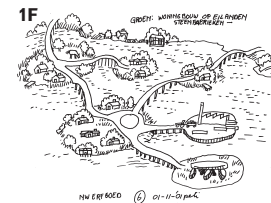
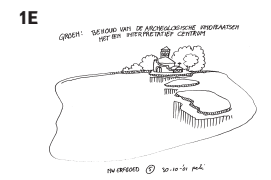
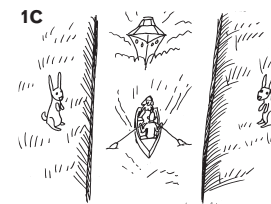
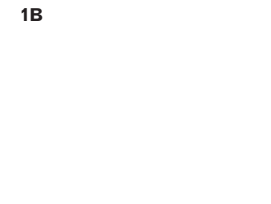
D In de gemeente Beuningen wordt men geconfronteerd met de gevolgen van de consumptiemaatschappij, bijvoorbeeld in de vorm van een grootschalige afvalverwerking. Tegenwoordig worden uit afval talloze nieuwe grondstoffen gewonnen. Ga van deze recycle-gedachte uit om uw opdracht op te lossen.

E Op allerlei schalen is er behoefte aan een duidelijk herkenbare identiteit. Jongeren dragen merkleding, mensen willen in postmoderne of juist historische huizen wonen. Alles wordt een merk. Vervul uw opdracht op een wijze dat daaruit een sterk merk ontstaat.

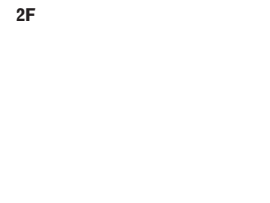
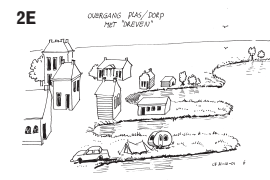
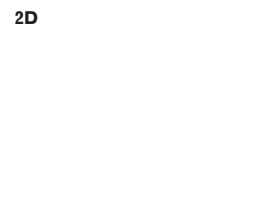
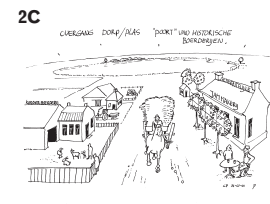
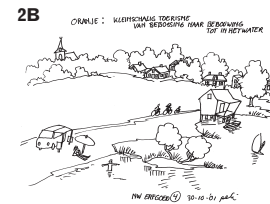
F Gebruik uw opdracht om daarmee het voor u ideale landschap te laten ontstaan.

G Vervul uw opdracht op een wijze dat er een zo groot mogelijke uitstraling vanuit gaat.)

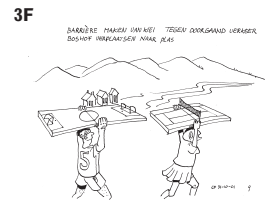
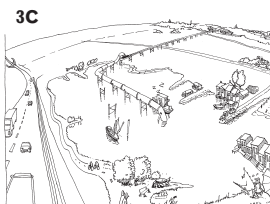
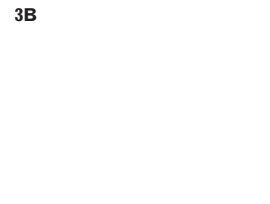
1 In het zandafgravinggebied zijn een aantal archeologische vindplaatsen aangetroffen. Deze elementen uit het verleden bieden garanties voor de toekomst, in ieder geval mogen deze gebieden niet worden afgegraven. Wat voor kansen bieden ze wel?

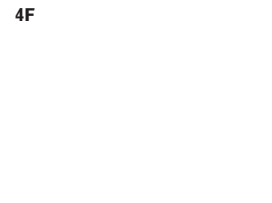
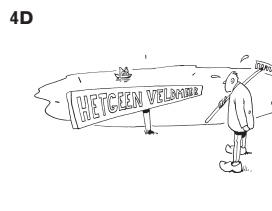
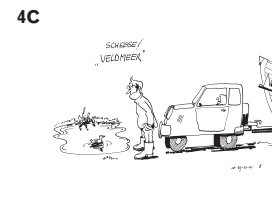
2 Het dorp Winssen gaat geleidelijk over in het buitengebied. Straks komt daar een plas. Ontwerp een goede overgang tussen dorp en waterplas.

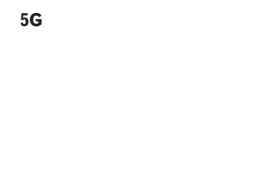
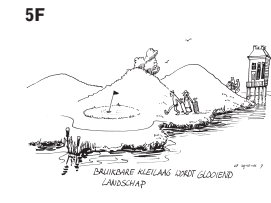
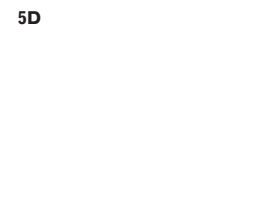
3 In het nieuwe plassegebied ontstaan beperkte mogelijkheden voor 'wonen aan het water'. Doe een voorstel daarvoor.

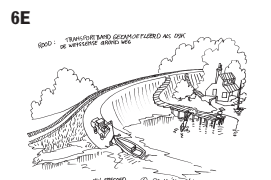
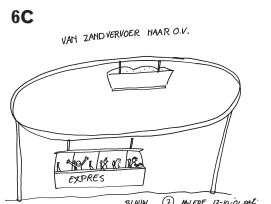
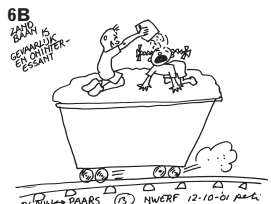
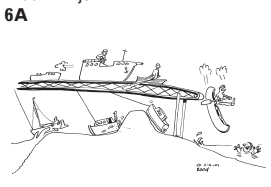
4 De provincie kent het zandafgravinggebied als 'H-1 locatie' op de topografische kaart heet het 'Winssense Veld' en de kandidaat zandafgravers van de firma Nederzand doopten het om in 'Geertjesgolf'. Bedenk een nieuwe, goed passende naam voor het gebied.

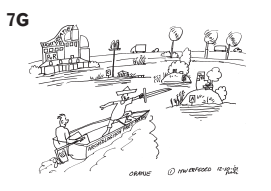
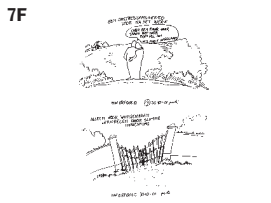
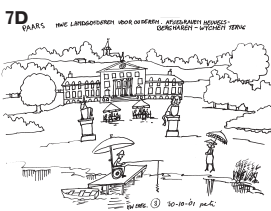
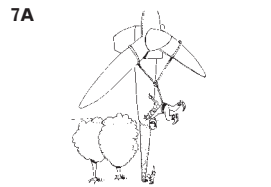
5 Alvorens op het zand te kunnen komen moet er eerst een enorme hoeveelheid klei van de locatie worden geschraapt. Ongeveer 2/3 deel hiervan blijft zacht en is daarom onbruikbaar. 1/3 heeft echter een vaste substantie. Wat kan hiermee worden gedaan.

6 Voor de nieuwe zandafgraving is een grote zogenaamde klasseerinstallatie nodig en kilometers lange transportbanden om het zand naar de haven te brengen. Deze elementen zullen zo'n 15 jaar in het landschap staan. Hoe kunnen ze zo worden ontworpen dat Winssen ze na afloop van de zandafgraving niet meer kwijt wil.

7 Bij de inrichting van het nieuwe plassegebied wordt al snel gesproken over een combinatie van natuur, recreatie en woningbouw. Zijn er nog meer toekomstige functies denkbaar.

Tijdens het spel bleek dat veel bewoners er voor voelen om het zandwingebied uiteindelijk om te toveren in een natuurgebied. Hoewel de opdracht van dit team luidde om een andere functie voor het gebied te bedenken dan woningbouw, recreatie of natuur hebben zij toch voorgesteld om met deskundige ondersteuning van bijvoorbeeld Natuurmonumenten, Wereldnatuurfonds of Vrijwillig Landsbeheer Beuningen een zogenaamd stiltegebied aan te leggen. Het team heeft de vrijheid genomen om zich sterker te laten leiden door het fenomeen dat zij bij deze opdracht kregen: gebruik uw opdracht om daarmee het voor u ideale landschap te laten ontstaan.

Dit team had de opdracht om het nieuwe plassegebied te voorzien van een andere functie dan natuur, recreatie of woningbouw. Het bijbehorend fenomeen vroeg erom hierbij iets in te zetten dat duidelijk uit een andere situatie is gekopieerd. Zij stelden voor om het gebied te gebruiken voor energieopwekking en agrarische doeleinden. Het team had niet de bekende agrarische functies voor ogen, maar wil een visvijver en kweekvijver aanleggen. De sportvisserij brengt geld in het laatje. Ook kunnen windmolens in het gebied geplaatst worden die voor energieopwekking zorgen. Om het bezwaar te ontkrachten dat windmolens het landschap ontsieren, bedacht het team dat de molens tot de boomgrens groen en daarboven blauw geschilderd kunnen worden.

Dit team kreeg de opdracht om de zandklasseringsinstallatie, die ongeveer vijftien jaar in het gebied zal blijven staan, om te zetten tot een dusdanig waardevol element dat ze zelfs na gebruik zou kunnen blijven staan. Het fenomeen vroeg erom een ideaal landschap te doen ontstaan. Eigenlijk wilde het team helemaal geen transportband, maar gedwongen door de opdracht werd voorgesteld om de buizen van de zandwinstallatie te camoufleren met bijvoorbeeld een zeildoek waarop een bossage of een kasteel geschilderd kan worden. Bewoners kunnen betrokken worden bij wat er op het doek verbeeld moet worden.

Het team kwam tot dit rijkgeschakeerde voorstel door met een combinatie van twee opdrachten en fenomenen te werken. Hun eerste opdracht vroeg om een ontwerp voor een goede overgang tussen dorp en waterplas, gecombineerd met het fenomeen hier een zo groot mogelijke uitstraling van uit te laten gaan. Een tweede opdracht behelsde een voorstel voor beperkte mogelijkheden tot wonen aan het water, gebaseerd op het fenomeen 'recycling'. Van de klei die vrijkomt in het afgravinggebied wordt een nieuwe dijk gerealistiseerd die van de al bestaande dijk doorloopt langs de A 50 en daar dient als geluidswal. In de dijk komen een soort 'eendenkooiwoningen' en in de plas komen onopvallende paal- en drijfwooningen. Bij de bouw van deze woningen wordt duurzaamheid in het oog gehouden. Helemaal in het midden van de plas komen een ooievaarstoren en een restaurant met een uitzicht over het plassegebied.

Twee modellen voor de HI-locatie, ontworpen door Buro Zijaanzicht en Habets Stedenbouw. Maker van de vogelvluchten is Loek Meenhorst, januari 2002.

boven:
model noord-zuid

onder:
model oost-west

In het ontwerpproces van de plassen werd het volgende meegenomen: laat de plassen een menselijke maat hebben, en geef plaats aan diverse maar kleinschalige functies. In de modellen is de ruimtelijke samenhang tussen dorp en plassen aan de orde gesteld. In de ruimtelijke verkenning zijn twee modellen gemaakt, te weten model noord-zuid en model oost-west.

In model oost-west blijven de plassen op ruime afstand van het dorp en verdicht het tussengebied. De plassen zijn, vergeleken met model noord-zuid vrij, en hebben een in zichzelf gekeerd karakter. In model noord-zuid raken dorp en plassen juist met elkaar verweven. Nieuwe routes verbinden dorp en plassen en het zicht op de rivierduinen van Bergharen blijft behouden.

De modellen zijn in januari op een inloopavond gepresenteerd. Dit heeft geleid tot een programma van eisen, dat momenteel wordt vertaald in een definitieve structuurschets. Komend najaar wordt deze met bewoners en bestuurders besproken.

**VERVOLG
NICHE: NIEUW
INNOVATIEF
COLLECTIEF
HERGEBRUIKT
ERFGOED**

NICHE: Nieuw-Innovatief-Collectief-Hergebruikt-Erfgoed

De uitvinding van het Uiterwaardenmodel eindigt met een opzet voor een vervolgproject: NICHE. In NICHE worden de resultaten van het project ingezet voor het veroorzaken van nieuw erfgoed.

Voor NICHE vatten we allereerst de tijdens De uitvinding van het Uiterwaardenmodel veroorzaakte, uitgefilterde en geoptimaliseerde gegevens uit twee van de drie vervolgprojecten De Bezieling van Beuningen en Recycle Valley in een nieuwe matrix samen. Deze matrix wordt in zijn geheel de opdrachtstelling voor de uit te schrijven prijsvraag NICHE.

De x-zijde in de matrix wordt geleverd door het onderzoek naar De Bezieling van Beuningen, dat innovatieve leefregels opleverde. Deze staan voor de mentaliteit waarmee een deelnemer aan de slag gaat bij het maken van een voorstel en die uiteraard zichtbaar moet worden gemaakt in een ontwerp. De y-zijde van de matrix wordt geleverd door het onderzoek naar Recycle Valley, dat resulteerde in een lijst Beuningse nieuwe 'delfstoffen'.

De deelnemers aan de prijsvraag wordt gevraagd de in het gebied gevonden innovatieve leefregels op fenomenale wijze met de gewonnen recycle delfstoffen te combineren in een ontwerp van een paviljoen langs de oevers van het toekomstige zandmeer. Het Nieuw Erfgoed-project bracht een aantal mogelijke locaties voor deze paviljoens in beeld. Het gaat om plekken in het zandafgravingsgebied die niet afgegraven én niet bebouwd kunnen worden, bijvoorbeeld vanwege het feit dat het archeologische vindplaatsen zijn. Hans Venhuizen ijvert ervoor een aantal van deze plekken in de toekomst ieder met een ander cultureel programma te gaan ontwikkelen. Zo zouden de locaties ruimte kunnen gaan bieden als toekomstige ontmoetingsplek voor de Winssenaren, juist een 'monumentale' functie krijgen of gaan functioneren als een cultureel laboratorium.

Deelnemers aan de prijsvraag - dit kunnen architecten, kunstenaars, maar ook inwoners van Beuningen zijn - worden uitgedaagd een of meer velden op de matrix te kiezen en met de bijbe-

NICHE-matrix

materialen > regels

x1 Oriënteer je voor je ontwerp op de culturele geschiedenis van het gebied of de culturele actualiteit van de bewoners, zoals bijvoorbeeld hun vakantiebestemmingen.

x2 Laat de lobby, die je nodig hebt voor het realiseren van je ontwerp, van invloed zijn op de ontwikkeling van je ontwerp.

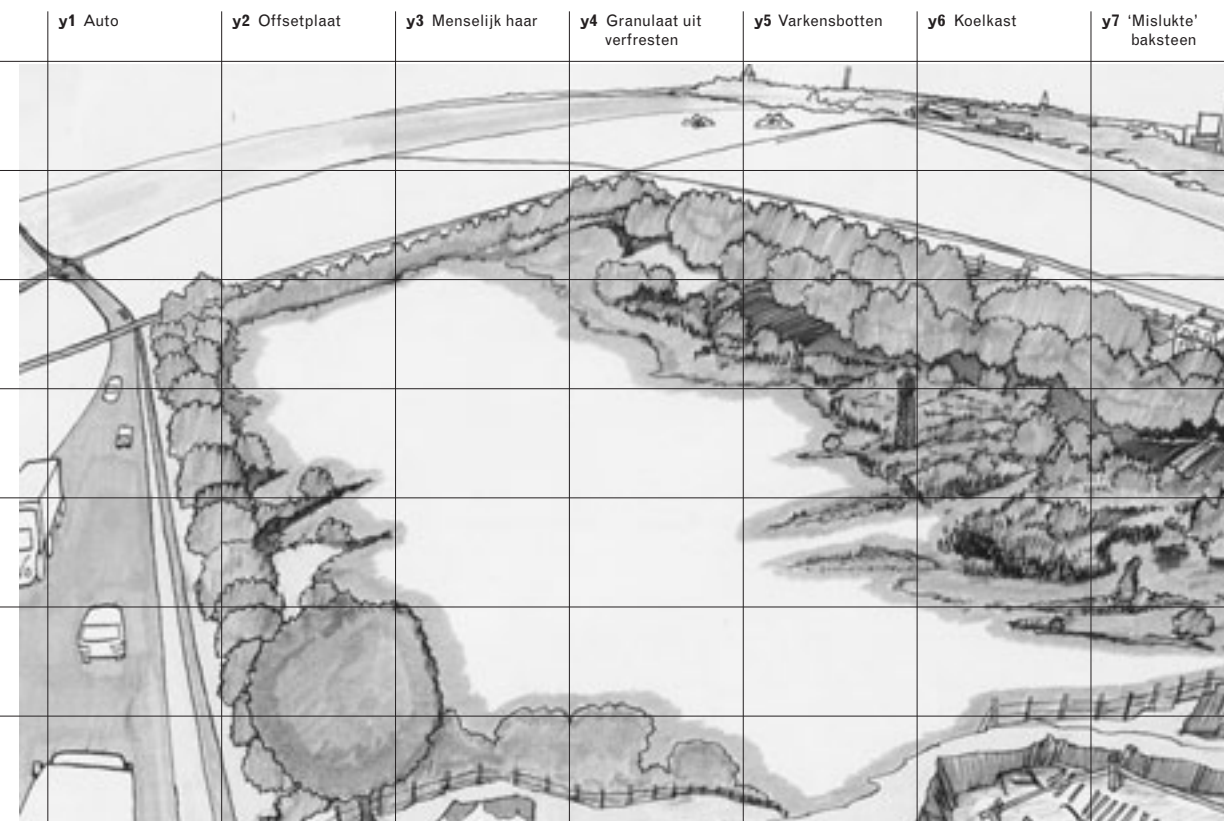
x3 Zorg er voor dat je met zo weinig mogelijk medewerking van anderen je ontwerp kunt realiseren. Minimaliseer alle inspanningen van derden.

x4 Faciliteer met je ontwerp een ongewenste activiteit in het gebied en los daarmee een in het gebied spelend probleem op.

x5 Haal werkelijk alles wat je nodig hebt uit de regio, niet alleen materiaal, maar ook andere diensten noodzakelijk voor de realisatie van je voorstel.

x6 Realiseer in je ontwerp ideeën die aantoonbaar door zo veel mogelijk mensen in het gebied worden gedragen, of die daar bij voorkeur zijn ontstaan.

x7 Speel in je ontwerp optimaal in op het ontduiken van de wettelijke beperkingen van je voorstel.

horende combinatie x en y, delfstoffen en leefregels, een voorstel te maken voor een paviljoen op zo'n plek in het zandafgravingsgebied. Gevraagd wordt naar de meest optimale, bijzondere en tot de verbeelding sprekende verbinding tussen de innovatieve regels en de materialen voor hergebruik. Hoofdzak is de wijze waarop deze verbinding kan leiden tot een bijzondere ruimtelijke neerslag op de gereserveerde kavels.

Dit slot van De uitvinding van het Uiterwaardenmodel draagt tegelijkertijd een nieuw begin in zich. Blijven bewegen.

PRIJSVRAAG

Combineer de in het gebied gevonden innovatieve leefregels op fenomenale wijze met de gewonnen recycle delfstoffen in een ontwerp van een paviljoen langs de oevers van het toekomstige zandmeer.

Colofon

De uitvinding van het Uiterwaardenmodel is een project van Bureau Venhuizen voor de Stichting van Weurt tot Deest

Bureau Venhuizen

Hans Venhuizen: conceptmanager
Met medewerking van:

Marieke Berkens, Hilde de Bruijn en Maureen Timmermans: assistentie conceptmanagement
Margot Liefink, (stage) student Kunst- en Cultuurwetenschappen Erasmusuniversiteit Rotterdam
Inge Hoonte (stage) en Nicky Nghuyen (stage), studenten Kunst en Publieke Ruimte Hogeschool der Kunsten Arnhem, afdeling OK5

Bureau Venhuizen
Postbus 28031
3003 KA Rotterdam
010 2444655
desk@bureauvenhuizen.com
www.bureauvenhuizen.com

Advies

Paul Meurs, Urban Fabric
Henze Pegman, Stichting Compagne

Stichting van Weurt tot Deest

Het bestuur van de Stichting van Weurt tot Deest:
Marja Alofs, voorzitter
Piet Snellaars, secretaris / penningmeester
Pauline Calis
Jan Hein Daniëls
Ine Elvers
Frans Gruwèl
Bas Maters
Trudy van Riemswijk
Maike van Stiphout
Wouter Weijers
Het bestuur wordt door de gemeente Beuningen ambtelijk ondersteund door:
Marco Klein Poelhuis
Patrick Peters

Opstelling van het eerste plan waarmee de Stichting van Weurt tot Deest aan de slag ging:
Lon Pennock
Roos Theuws

Stichting van Weurt tot Deest
p/a Gemeente Beuningen
postbus 14, 6640 AA
Beuningen

www.weurttotdeest.nl

Publicatie 'De uitvinding van het Uiterwaardenmodel'

Redactie

Marieke Berkens en Hilde de Bruijn

Vormgeving

Werkplaats Typografie, Arnhem
Hans Gremmen, Nienke Terpsma
Met dank aan: Anniek Brattinga en Wigger Bierma

Drukwerk

Drukkerij SSN, Nijmegen

Lithografie

Capilux, Rotterdam

Kaarten binnenzijden omslag

© Topografische Dienst, Emmen
Bewerking: Margit Schuster

Website

www.uiterwaardenmodel.nl
Patrick Burgaud, Arnhem

Vooronderzoek

Recherche

Gerard de Baaij, zelfstandig adviseur voor bos- en natuurbeheer / Jolanda Bosch, medewerker communicatie gemeente Beuningen / Paulien Campagne, ESKAN, toerisme / Gea Dijkstra, astrologe van het Kristal / Dhr. van Gemert, missiewerk Togo-west / Tiny Hagen Teuwen van de literaire kring 't hemels oog / Guus van der Heiden, wet- houder cultuur en ruimtelijke ordening gemeente Beuningen / Monique Hilckman, Paulusgilde voor amateurkunst / Dhr. Kittelarij, kunststichting de Stroming / Herman van der Linde, firma Nederzand / Anita Link, Paulusgilde voor amateurkunst / Dhr. Lucassen, Stichting Actiecomité / Bas Maters, beeldend kunstenaar en bestuurslid van de Stichting van Weurt tot Deest / Dhr. Peerenboom, wet- houder voor welzijn milieu en ouderenzorg gemeente Beuningen / Will Reichelt, hoofd Stichting Sociaal Cultureel Werk te Beuningen / Jan Hein van Rooij, kunstenaar te Beuningen / Kees Scharloo, polderdistrict Groot Maas en Waal / Wouter Weijers, docent kunstgeschiedenis aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en bestuurslid van de Stichting van Weurt tot Deest / Riet van Wijk, kring van senioren / Gerard Vink, kring van senioren / Jan Vedder, medewerker afdeling welzijn, zorg en cultuur provincie Gelderland

Concept en vormgeving poster en kaartjes Peiling: Minke Themans

Met dank aan: Dijkmagazijn (accommodatie)

Onderzoek

Heitor Frúgoli Jr, sociaal wetenschapper, master in de antropologie en doctor in de sociologie, verbonden aan de Universiteit van São Paulo in Brazilië

Jongerenonderzoek:

Marleen Oud, Jeff van de Kamp

Studentenproject

Hogeschool der Kunsten Arnhem, afdeling OK5 (Kunst en de Publieke Ruimte):
Iris Cedee, Inge Hoonte, Paul Kuipers, Marc Mantingh, Nicky Nguyen, Thierry Palmers, Jacco van der Post, Masoud Rahae, Folkert Rosenkamp, Elisabeth Sligman, Lisa Ufermann, Pieter Wackers, Imke Zuiderveld
Academie voor Bouwkunst, Bergen, Noorwegen:
Endre Sten Nilsen, Mona Alice Revheim, Giulio Torracchi
Universiteit Warschau, Polen: Agnieszka Gorniak (landschaps- architectuur), Jaroslaw Lepka (toegepaste sociale wetenschappen)
Hogeschool voor Techniek en Architectuur, Biel, Zwitserland: Sven Hartigg, Daniel Hunziker, Mirjam Liniger, Marc Ulrich
Begeleiders:
Hans Venhuizen, Lucas Verweij, mede-directeur van steden- bouwkundig ontwerp bureau Schie 2.0
Maureen Timmermans, Bureau Venhuizen

Met dank aan: Dijkmagazijn en Groepshuis Bergharen (accommodatie)

Sessie Innovatief Leven, of versterking door vershraling

Moderator:

Mariëtte van Stralen, directeur Architectuurcentrum De Witte Dame in Eindhoven

Deelnemers:

Karin van Doorn, Instituut voor Maatschappelijke Innovatie / Marlies Hermans, zij leidt een opvang/therapeutisch programma voor ex-psychiatrisch patiënten in haar eigen biologische boerderij. Tevens voormalig raadslid voor GroenLinks en vervolgens voor eigen partij in Beuningen / Paul Kuipers, student aan de Hogeschool der Kunsten Arnhem, afdeling OK5 / Sjaak Langenberg, schrijvend en beeldend kunstenaar / Will Reichelt, zie Vooronderzoek, Recherche / Jellichij Reijnders, free-lance publiciste kunst en cultuur, redactrice bij Metropolis M, correspondent van Thema Celeste

Met dank aan: medewerkers van de Beatrixmolen in Winssen (accommodatie)

De Bezieling van Beuningen

Tekst: Sjaak Langenberg
Innovatief Potentieel:
Janneke Bruines, keramiste en kunsthistorica / Drs. Hein de Bruyne, kunstschilder en psycholoog / Guus van der Heiden, zie Vooronderzoek, Recherche / Marlies Hermans, zie Sessie Innovatief Leven, of versterking door vershraling / Drs. Lint, bedrijfseconoom, werkzaam aan de Erasmus Universiteit Rotterdam / Piet Snellaars, directeur sector grondgebied gemeente Beuningen

Fotografie: Annet Delfgaauw
Met dank aan:

Dhr. H. Willems / Miquel Penso en Rachel Stone / Chantal Lamers / Dhr. R.W. Heijmans

Sessie Van Dirt tot Waste

Moderator:

Esther Agricola, directeur van KEI – kenniscentrum stedelijke vernieuwing

Deelnemers:

Dr. J.F. Coeterier, senior-onderzoeker omgevingspsychologie bij Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen / Arnold van de Klundert, medewerker bij Waste. Deze organisatie richt zich met name op (ver)vuil(ings)problemen en verbeteringen in de stedelijke omgeving in o.a. Afrika / Marcel Smink, kunstenaar / Jo Smits, voorzitter van Stichting Weurt+. De Stichting richt zich met name op de milieuproblemen in Weurt / Dorien Vrolijk, Begeleidingscommissie hondenbeleid gemeente Beuningen

Met dank aan: Dijkmagazijn (accommodatie)

Recycle Valley

Recyclicity
Onderzoek: Jan Jongert, Denis Oudendijk, Césare Peeren (Architecten 2012, Rotterdam)

Met dank aan: Arnold van de Klundert, zie Sessie van Dirt tot Waste

Sessie Identiteit versus Imago

Moderator:

Esther Agricola, zie Sessie Van Dirt tot Waste

Deelnemers:

Ben van Hees, trendanalist op het gebied van ruimtelijke ordening en stedenbouw / Jaap Huisman, publicist ruimtelijke ordening en architectuur o.a. voor Vrij Nederland / Hans van Houwelingen, beeldend kunstenaar / Robert Merks, lid van de Kopersvereniging Beuningse Plas / Massoud Rahae, student aan de Hogeschool der Kunsten te Arnhem, afdeling OK5 / Ekko Smith, vertegenwoordiger van de Werkgroep Geertjesgolf, die zich bezighoudt met de komende zandafgraving ten zuiden van Winssen

Met dank aan: medewerkers van de Beatrixmolen in Winssen (accommodatie)

The making of van Weurt tot Deest (juni 2001)

1^e ronde
Spelleider:
Lucas Verweij, zie studentenproject

Deelnemers:

Martin van Dijk, civiel ingenieur, werkzaam bij Haskonings Ingenieurs- en Architectenbureau en gedetacheerd voor de H1-locatie bij de gemeente Beuningen / De heer B.J.J. Godding, pastoor te Ewijk / Marlies Hermans, zie Sessie Innovatief Leven, of versterking door vershraling / Cees van Ingen, penningmeester van de PvdA Beuningen / Bas Maters, zie Vooronderzoek, Recherche Patrick Peters, medewerker cultuur en recreatie gemeente Beuningen / Jose Seeling, artistiek leidster van Kunstenaarsinitiatief De Nieuwe Gang, Beuningen / Piet Snellaars, zie De Bezieling van Beuningen / Guido Woutersen, medewerker ruimtelijke ordening gemeente Beuningen

2e ronde

Spelleider:

Hans Venhuizen

Deelnemers:

W.A. Bijmans, raadslid voor de Democratische Partij Beuningen / Veronica Canoy, fractievoorzitter Gemeentebelangen Democraten, Beuningen / A.Th. Dennissen, fractievoorzitter Democratische Partij Beuningen / J.C.A.M. Janssen, raadslid voor de Democratische Partij H/M, Beuningen / Wim van de Putten, lid van de werkgroep 'Geertjesgolf', die zich bezig houdt met de komende zandafgraving te Winssen / Wil Repkes, raadslid voor de PvdA Beuningen / Ekko Smith, zie Sessie Identiteit versus Imago / Dorien Vrolijks / Begeleidingscommissie Hondenbeleid gemeente Beuningen / Maike van Stiphout, landschapsarchitect en lid van het bestuur van de Stichting van Weurt tot Deest / Jan Hein Daniëls, beeldend kunstenaar en lid van het bestuur van de Stichting van Weurt tot Deest / Wouter Weijers, zie Vooronderzoek, Recherche

Vormgeving TMWD:

Inge Hoonte, zie Organisatie Bureau Venhuizen
Met dank aan Marleen Oud

Nieuw Erfgoed

Moderatoren:

Sessies: Hans Venhuizen
The making of H1: Max Daniel, Commissaris van politie in de regio Gelderland Midden, tevens werkzaam bij Buro Doordewindt / Lucas Verweij, zie studentenproject

Rechters:

Mr. S.M.A.M. Venhuizen, raadshoofd te 's-Hertogenbosch / Mr. H.G. van der Werf, voormalig rechter te 's-Hertogenbosch

Deelnemers Sessies:

Frank Bezemer, beeldend kunstenaar / Bernard Colenbrander, architectuurhistoricus en -criticus, adviseur van Ministerie OC&W / Annerie van

Daatselaar, landschapsarchitect van Buro Zijaanzicht, dat samen met Habets Stedenbouw het ontwerp maakt van de structuurschets voor de H1-locatie / Martin van Dijk, zie The making of van Weurt tot Deest / Ad Habets, stedenbouwer bij Habets Stedenbouw, dat samen met Buro Zijaanzicht het ontwerp maakt van de structuurschets voor de H1-locatie / John Heemskerk, beleidsmedewerker natuur gemeente Beuningen / Hans Jungerius, beeldend kunstenaar / Herman van der Linde, zie Vooronderzoek, Recherche / Rianne Makink, architect en stedenbouwkundige van Belle X-1 / Bert van der Moolen, sociaal-geograaf, werkzaam bij Adviesbureau De Meent / Sandra Schuit, landschapsarchitect van Buro Zijaanzicht, dat samen met Habets Stedenbouw het ontwerp maakt van de structuurschets voor de H1-locatie / Piet Snellaars, zie De Bezieling van Beuningen / Pieter Veen, landschapsarchitect van Bureau Vista, deskundige op het gebied van landschapsecologie en planning / Erik Vermeulen, projectleider van de 'H1-locatie' bij de provincie Gelderland

Deelnemers The Making of H1

Gerard de Baaij, zie Vooronderzoek, Recherche / Annerie van Daatselaar, zie Nieuw Erfgoed, Sessies / Ad Habets, zie Nieuw Erfgoed, Sessies / John Heemskerk, zie Nieuw Erfgoed, Sessies / Harma Horlings, landschapsarchitect bij H+N+S / Hans van Houwelingen, zie Sessie Identiteit versus Imago / Henze Pegman, interim-hoofd p.r. en marketing bij het Theater Instituut Nederland / Sandra Schuit, zie Nieuw Erfgoed, Sessies / Erik Vermeulen, zie Nieuw Erfgoed, Sessies / Frank Werner, stedenbouwkundige bij ir. Kees Christiaanse Architects and Planners B.V.

48 bewoners van Winssen in de voorrondes, 10 finalisten in de finaleronde:

Dhr. de Kanter / Tim Kersten /

Esther Peters / Dhr. Vrij Aldenhove / Mw. van Gelder / Dhr. Boon / Mw. Straathof / Dhr. Doctors van Leeuwen / Mw. Hilckermann / Dhr. Hendriks

Forum tijdens spelfinale:

L.M.Th. van Beuningen, wethouder economische zaken gemeente Beuningen / Guus van der Heiden, zie Vooronderzoek, Recherche / Rik Herengreen, zelfstandig adviseur voor ruimte en milieu / Jan Nuesink, adviseur op het gebied van ruimtelijke ordening bij het ingenieursbureau DHV / Tjerk Ruimschotel, stedenbouwkundige bij de gemeente Groningen

Met medewerking van:

Jolanda Bosch, zie Vooronderzoek, Recherche

Artist impressions:

Beeldleveranciers, Amsterdam: Peti Buchel, Carolien Feldbrugge

Vormgeving The making of H1:

Krill, architectuur, Rotterdam

Verslaglegging:

Olof Koekebakker, publicist/tekstschrijver architectuur en stedenbouw

Fotografie:

Thea van den Heuvel, Nijmegen (p.52), Margit Schuster

Vormgeving van de uitnodiging:

Linda Rieken

De uitvinding van het Uiterwaardenmodel werd mogelijk gemaakt door de financiële ondersteuning van:

Gemeente Beuningen

Provincie Gelderland

Prins Bernhard Cultuurfonds

Stichting VSB Fonds

Bouwfonds Cultuurfonds

Stichting Cultuurfonds van de bank Nederlandse Gemeenten

Projectbureau Belvedere

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tenzij anders aangegeven zijn de foto's gemaakt door Bureau Venhuizen.

Niet alle rechthebbende van de gebruikte illustraties konden worden achterhaald. Belanghebbenden wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever.